

VILNIAUS LOPŠELIO DARŽELIO „GABIJĖLĖ“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA "UGNELE"

VILNIUS
2017

Programą atnaujino:

Vadovė: Valerija Vinciūnienė, Vilniaus lopšelio – darželio „Gabijėlė“ auklėtoja metodininkė;

Narės: Genovaitė Truncienė, Vilniaus lopšelio – darželio „Gabijėlė“ direktoriaus pavaduotoja ugdymui;
Kristina Baužienė, Vilniaus lopšelio – darželio „Gabijėlė“ auklėtoja metodininkė;
Ilona Pinkevičienė, Vilniaus lopšelio – darželio „Gabijėlė“ auklėtoja metodininkė;
Virginija Gudmonienė, Vilniaus lopšelio – darželio „Gabijėlė“ vyresnioji auklėtoja;
Alma Butavičienė, vilniaus lopšelio – darželio „Gabijėlė“ vyresnioji auklėtoja.

TURINYS

1. BENDROSIOS NUOSTATOS	3
1.1. Bendra informacija apie įstaigą	3
1.2. Įstaigos savitumas	4
1.3. Vaikai ir jų poreikiai	5
1.4. Pedagogai ir jų kompetencija	7
1.5. Tėvų poreikiai	7
2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI	8
3. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO PRIELAIDOS	9
3.1. Programos įgyvendinimo kryptys	9
3.2. Ugdymo principai	9
3.3. Ugdymo(si) aplinka	10
3.4. Ugdymo metodai	12
3.5. Pedagogų ir tėvų (globėjų) bendradarbiavimas	13
4. UGDYMO TURINYS	14
5. KOMPETENCIJAS ATITINKANTYS ESMINIAI GEBĖJIMAI, NUOSTATOS, PASIEKIMŲ ŽINGSNIAI BEI VEIKSENOS	22
5.1. Socialinė kompetencija	22
5.2. Pažinimo kompetencija	26
5.3. Komunikavimo kompetencija	29
5.4. Sveikatos saugojimo ir stiprinimo kompetencija	31
5.5. Meninė kompetencija	33
5.6. Mokėjimo mokytis kompetencija	37
6. VAIKŲ UGDYMO(SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS	41
LITERATŪRA	45

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

Ikimokyklinio ugdymo programa (toliau Programa) skirta 1,5–6 metų vaikų ugdytojams, pedagogams, tėvams (globėjams). Programa nusako bendrąsias nuostatas (bendrą informaciją apie įstaigą, jos savitumą, vaikų ir tėvų poreikius, pedagogų kompetenciją), ikimokyklinio ugdymo tikslą ir uždavinius, Programos įgyvendinimo prielaidas (įgyvendinimo kryptis, ugdymo principus bei metodus, ugdymo(si) aplinką pedagogų ir tėvų bendradarbiavimą), ugdymo turinį, kompetencijas atitinkančius esminius gebėjimus, nuostatas, vaikų pasiekimų žingsnius bei veiksenas, vaikų ugdymo(si) pasiekimų vertinimą bei pažangos vertinimo gaires.

Šia programa siekiama:

- Sudaryti sąlygas augti fiziškai ir psichiškai išsivysčiusiai asmenybei, turinčiai teigiamą savivertę, norinčiai ir gebančiai reikšti save;
- Tenkinti kiekvieno vaiko poreikį žaisti, judėti, kurti, pažinti, eksperimentuoti;
- Garantuoti vaikui galimybę rinktis veiklą pagal interesus ir poreikius, garantuoti interesų ir poreikių plėtojamą bei nuoseklų vaiko gebėjimų ugdymą(si).

Programos paskirtis: Programa skirta ikimokyklinio ugdymo pedagogams bei tėvams.

Programa atnaujinta vadovaujantis Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu (2014), Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis (2015). Bei atsižvelgiant į vaiko poreikių pasikeitimų analizės rezultatus, tėvų lūkesčius ir pageidavimus, pedagogų pastebėjimus ir rekomendacijas. Programa yra orientyras, leidžiantis pedagogui kryptingai organizuoti ugdomąją veiklą, kurti kokybiško ugdymo(si) sąlygas, individualizuoti ugdymo(si) turinį. Programa grindžiama visapusiško ugdymo(si) idėjomis ir apima visas ugdymo(si) sritis: socialinę, pažinimo, komunikavimo, sveikatos, meninę bei mokėjimo mokytis.

1.1. Bendra informacija apie įstaigą

Visas institucijos pavadinimas – Vilniaus lopšelis – darželis „Gabijėlė“ (toliau – Darželis).

Darželio įsteigimo data – 1989-05-12. Lopšelis – darželis turėjo tik numerį Nr.173, o Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 1998-07-15 sprendimu Nr. 225 Darželiui suteiktas pavadinimas Vilniaus lopšelis-darželis „Gabijėlė“.

Įstaigos grupė – 3110 (ikimokyklinio ugdymo įstaiga), tipas – 3112 (lopšelis – darželis), juridinis statusas – 1 (juridinis asmuo), identifikavimo kodas – 9003327.

Darželio priklausomybės tipas – 2 (savivaldybė).

Darželio adresas – Gabijos g. 1, LT – 06105 Vilnius.

Telefonas: (8-5) 2471925.

Elektroninis paštas: rastine@gabijele.vilnius.lm.lt

Ugdymo kalba – lietuvių.

Darželio steigėjas – Vilniaus miesto savivaldybės taryba, kodas – 111109233, adresas – Konstitucijos per. 3, LT – 09601 Vilnius.

Ugdymo forma – dieninė.

Pagrindinė veiklos sritis – švietimas, rūšis – ikimokyklinis ugdymas, kodas – 80.10.10, priešmokyklinis ugdymas, kodas 85.10.20.

Darželis yra Vilniaus savivaldybės biudžetinė, pelno nesiekianti vaikų ugdymo institucija, padedanti tėvams prižiūrėti ir ugdyti vaikus. Ji savo veiklą grindžia Lietuvos Respublikos Konstitucija, Švietimo ir kitais įstatymais, Vyriausybės nutarimais, Švietimo ir mokslo ministerijos bei steigėjo norminiais teisės aktais ir įstaigos nuostatais.

Darželis yra bendro tipo ugdymo įstaiga, kurioje yra dvylika grupių: ankstyvojo amžiaus, ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo.

1.2. Įstaigos savitumas

Darželis laiduoja ugdymo programos lankstumą ir variantiškumą, padeda šeimai vykdyti vaikų ugdymo ir globos funkcijas, sudaro pedagogines, higienines, psichologines sąlygas, laiduojančias socialinį, psichinį ir fizinį vaiko saugumą, reikiamą jo socialinę adaptaciją, brandumo mokyklai lygį, įgyvendina darželio pertvarkos elementus, sudaro sąlygas jaustis saugiam, suprastam, mylimam. Vaikas pripažįstamas kaip unikali būtybė, turinti savitus poreikius ir teisę juos realizuoti. Pedagogas stimuliuoja vaiko vystymąsi tapdamas pagalbininku vaiko savęs pažinimo ir saviraiškos procese. Vaiko teisė – ne privilegija, o būtina laisvos asmenybės formavimosi sąlyga. Pedagogų ir vaikų sąveika grindžiama visišku lygiateisiškumu, realizuojama įtikinėjimu per dialogą, kuriant kontakto atmosferą ir dėmesingai klausantis. Esam įsisavinę, kad ikimokyklinis ugdymas, kaip ir visas vaiką supantis pasaulis, turi būti integralus, nes vaiko rengimas gyvenimui – tai kur kas didesnis dalykas, nei dalykinės žinios ar įgūdžiai. Visiškai nesvarbu, kiek ir ko vaikas išmoko. Svarbiausia, kaip tos žinios įprasminamos jo vidiniame pasaulyje.

Visose darželio grupėse didelį dėmesį skiriame vaikų kompetencijų, programos turinyje nurodytų siekiamybių, esminių vaiko gebėjimų plėtojimui. Ši programa suteikia galimybę lanksčiai planuoti. Auklėtojos ugdymo turinį planuoja pasirinkdamos temas ir atsižvelgdamos į metų laikų ratą, temas derindamos su įstaigoje vykdomais projektais, tradicinėmis ir netradicinėmis šventėmis, vaikų ir gyvenimo diktuojamais poreikiais arba pasirinkdamos grupės projektus ir kitokius pedagogui priimtinus būdus ir metodus.

Darželis yra Vilniaus miesto Pašilaičių mikrorajono priešmokyklinio ugdymo centras, kuris kaupia, sistemina, analizuoja vaikų priešmokyklinio ugdymo ypatumus bei naujoves. Bendradarbiaujama su mikrorajono ikimokyklinėmis ir mokyklinėmis įstaigomis, teikiant, kaupiant bei analizuojant informaciją, praktinę veiklą, mokslininkų rekomendacijas, sprendžiant išskylančias problemas, susijusias su vaikų brandumu mokyklai, perėjimu į sistemingą ugdymąsi mokykloje bei vaikų rengimu mokyklai.

Įstaigoje yra priešmokyklinio ugdymo konsultantas, kuris konsultuoja ir padeda ugdytinių tėveliams ir pedagogams spręsti įvairius su priešmokyklinio ugdymo organizavimu susijusius klausimus.

1.3. Vaikai ir jų poreikiai

Kiekviena grupė – atvira, savita, turinti savo originalų stilių, pavadinimą, tai grupei būdingas tradicijas. Kiekvienas vaikas priimamas toks, koks jis yra. Gerbiamas vaiko individualumas, sukurta visapusiška vaiko ugdymąsi skatinanti aplinka. Atsižvelgiant į individualius, specialiuosius poreikius, siekiame tenkinti pagrindinius vaiko poreikius: saugumo, aktyvumo, žaidimo, bendravimo, bendradarbiavimo, pažinimo, saviraiškos.

- **Poreikis jaustis saugiai.** Vaikas gali jaustis saugus, pradžioje būdamas suaugusiųjų globoje, palaipsniui ir pats mokosi saugoti save.
- **Poreikis judėti.** Vaikas nuolat juda, bėgioja, sportuoja, laipioja judėjimui, aktyviai veiklai skirtose zonose, sporto salėje, lauko aikštelėse.
- **Poreikis žaisti.** Kiekviena vaikas turi galimybę žaisti su jam patinkančiais žaislais, pasirinkti žaidimo vietą, draugus. Žaisdamas jis išreiškia savo socialinę patirtį, bendrauja.
- **Poreikis bendrauti.** Vaikas nori būti gerbiamas, kitų pripažintas, kaip turintis savitų gabumų, vertingų savybių, išlikti savitu, skirtingu nuo kitų.
- **Poreikis patenkinti savo smalsumą.** Tenkindamas savo smalsumą, vaikas kaupia žinias, tikslina turimus daiktų vaizdiniu, veikia aplinkoje su įvairiais daiktais, kartu plečia savo žodyną. Vaikas nori viską paliesti, pajauti todėl, kad jo saviti mokymosi metodai.
- **Poreikis būti savarankiškam.** Vaikas nori pats savarankiškai valgyti, rengtis, pasirinkti veiklą, priemones, žaislus.
- **Poreikis produktyviai ir kūrybingai veiklai.** Šiuolaikinėje žinių ir technologijų visuomenėje augantis vaikas domisi, nori žaisti kompiuterinius ir kt. žaidimus. Vaikas beveik visada nori ką nors veikti: piešti, lipdyti, konstruoti. Tam, kad vaikas nuolat galėtų įgyvendinti savo sumanymus, jam sudaromos palankios sąlygos tai atlikti, sukuriant lanksčią ir mobilią ugdymosi aplinką.

Į ikimokyklinį ugdymą žvelgiama iš vaiko perspektyvos, vaikas pripažįstamas kaip savo poreikius, interesus bei patirtį turinti individualybė, gebanti autentiškai mokytis ir kaupti patirtį sąveikoje su pedagogu ir kitais vaikais. Ugdymo(si) procese orientuojamasi į vaiko vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir supratimo visuminį ugdymąsi, dėmesį skiriant visoms vaiko raidos sritims. Visos ugdymo sritys yra lygiavertės.

Orientuojamasi į vaiko ugdymosi kokybės tobulinimą, o ne į diagnostinį kiekvieno vaiko gebėjimų ar pedagogų darbo kokybės vertinimą. Kiekvienas vaikas sėkmingai ugdomi pagal savo galias, todėl dėl kiekvieno vaiko gyvenimo patirties ir ugdymosi stiliaus skirtumų to paties amžiaus vaikų pasiekimai gali skirtis.

Vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, užtikrinamos lygios galimybės ugdytis, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius, pedagoginės psichologinės tarnybos rekomendacijas ir tėvų (globėjų) lūkesčius. Į grupes yra integruojami specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai: turintys kalbos ir kitų komunikacijos sutrikimų; turintys nežymių ir vidutinių specialiųjų ugdymosi poreikių dėl klausos, judesio ir padėties sutrikimų, lėtesnės psichinės raidos ar kitų raidos sutrikimų. Jiems užtikrinamos lygios galimybės ugdytis.

Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymas grindžiamas vaiko gebėjimų, poreikių ir interesų pažinimu, parenkant ir taikant individualius ugdymo metodus, formas, specialiąsias mokymo ir (ar) techninės pagalbos priemones, sukuriant tinkamą ugdymo ir ugdymosi aplinką, sudaromos sąlygos ugdytis pagal jo gebėjimus ir galias. Korekcinę pagalbą vaikams ir konsultacijas tėvams teikia logopedas, visuomenės sveikatos priežiūros specialistas. Esant reikalui, pedagogas kartu su kitais specialistais, tėvais (globėjais), atsižvelgdamas į įstaigos Vaiko gerovės komisijos ir pedagoginės psichologinės tarnybos specialistų rekomendacijas, pritaiko ugdymo programą. Joje keliami tikslai ir formuluojami uždaviniai, atsižvelgiant į vaiko specialiuosius ugdymosi poreikius ir jų lygį, vaiko interesus ir galimybes, tėvų (globėjų) lūkesčius, specialistų rekomendacijas.

Ugdymą pritaikyti kiekvienam vaikui padeda ugdymo turinio, proceso bei priemonių individualizavimas bei kryptingos maksimalios kiekvieno vaiko ugdymosi pažangos pagal jo galias siekimas.

1.4. Pedagogai ir jų kompetencija

Įstaigoje dirba: priešmokyklinio ugdymo pedagogai, ikimokyklinio ugdymo auklėtojai, logopedas, meninio ugdymo pedagogas. Visi pedagogai yra kvalifikuoti, turi aukštąjį ikimokyklinio ugdymo pedagogo išsilavinimą, vyresniosios auklėtojos arba auklėtojos metodininkės kvalifikacines kategorijas (išskyrus vieną jauną specialistę) bei didelę integruoto ugdymo bei komandinio darbo patirtį. Pedagogai nuolat atlieka savianalizę ir tobulina savo profesines kompetencijas, aktyviai

dalyvauja įvairiuose kvalifikacijos tobulinimo kursuose, seminaruose, programose, dalyvauja miesto, šalies, užsienio renginiuose, bendradarbiauja su kitais specialistais, ugdytinių tėvais.

Visi įstaigoje dirbantys pedagogai yra kūrybingi, žingeidūs, bendraujantys ir bendradarbiaujantys, gebantys ir norintys dirbti, mylimi vaikų ir gerbiami tėvelių.

1.5. Tėvų poreikiai

Įstaigoje laikomasi nuostatos, kad svarbiausi vaikų ugdytojai yra tėvai. Jie yra atsakingi už vaiko gerovę, sveikatą ir kokybišką ugdymą, dalyvauja vaiko ugdymo ikimokyklinėse grupėse procese kaip partneriai. Su tėvais tariamasi dėl jų vaikų ugdymo tikslų, ugdymosi rezultatų, turinio, ugdymo proceso organizavimo, atsižvelgiama į jų lūkesčius bei individualias vaikų galias ir skirtingą ugdymosi patirtį. Ugdymo įstaigose pripažįstami ir gerbiami šeimų kultūriniai ir socialiniai skirtumai.

Kaip rodo įstaigą lankančių tėvų apklausos, tėvams svarbu, kad vaikai, lankantys šią įstaigą ir praleidžiantys joje didžiausią dalį dienos, gautų įvairiapusį, kokybišką ugdymą(si), išmoktų bendrauti, savarankiškai spręstų mažas problemas. Tėvai nori, kad darželyje vaikas gerai praleistų laiką, jaustųsi jaukiai ir saugiai.

2. IKIMOKYKLINIO UGDYMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Ikimokyklinio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį ir pažangiausias mokslo bei visuomenės raidos tendencijas, kurti sąlygas, padedančias optimaliai vaiko raidai bei pažintinių, socialinių, saviraiškos bei saugumo poreikių tenkinimui.

Šiam tikslui pasiekti keliami uždaviniai:

- Garantuoti vaikui saugią, turiningą, džiugią vaikystę. Palaikyti vaiko žaidimą, sudaryti sąlygas jo plėtotei, garantuoti jo saugumą, padėti adaptuotis naujoje ugdymo(si) aplinkoje.
- Siekti, kad vaikas
 - plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save;
 - pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, kartu plėtodamas savo emocinę, socialinę bei kultūrinę patirtį;
 - mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgdamas į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes;
 - plėstų supratimą apie aplinkinį pasaulį, patirtų pažinimo džiaugsmą, atrastų ir perimtų įvairius pasaulio pažinimo būdus;

- ugdytūsi sakytinę kalbą kaip saviraiškos, bendravimo, pažinimo priemonę;
- ugdytūsi kūrybiškumą, jautrumą aplinkos estetikai ir meno kūriniams, noriai siektų atskleisti ir išreikšti save meno priemonėmis ir kitais jam priimtinais būdais;
- noriai ir džiaugsmingai judėtų, saugotų ir stiprintų savo fizinę ir psichinę sveikatą;
- mokytūsi pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėtų, rinktūsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius;
- formuotūsi dorovinę pasaulėjautą bei tautinę savimonę.

Ugdymas organizuojamas vadovaujantis humanistinės pedagogikos holistiniu (visuminiu) požiūriu į ugdomą asmenybę jos saviraidos procese. Humanistinė pedagogika vaiką priima tokį, koks jis yra. Esminė priemonė tikslui pasiekti yra bendravimas, kuris teikia vaikams kasdienį džiaugsmą, stiprina jų asmenybę, dovanoja jiems pasirinkimo laisvę, įžiebia bendradarbiavimą. Ugdymas nukreiptas į vaiko individualią pažangą be prigimčiai svetimos prievartos ir visų su ja tiesiogiai susijusių priemonių.

Ugdant vaiką, siekiama, kad jis augtų orus, smalsus, bendraujantis, sveikas, kuriantis, sėkmingai besiuogdantis.

3. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO PRIELAIDOS

3.1. Programos įgyvendinimo kryptys

- Orientuojamasi į vaiką, jo poreikius, interesus, vaikų kultūrą.
- Grupėse ugdymo turinys modeliuojamas ir jo įgyvendinimas organizuojamas taip, kad atitiktų pagrindinius ir prigimtinius vaiko poreikius: saugumo, prisirišimo; parenkami individualūs ir grupiniai darbo būdai, kurie labiausiai tenkina vaikų interesus „čia ir dabar“, skatinama spontanišė vaikų kūryba, labiausiai atskleidžianti vaiko individualumą ir savitumą.
- Humanistinėmis, demokratinėmis vertybėmis grindžiamas gyvenimo būdas vaikų grupėje: vaikų dienos ritmas, ugdomoji veikla grindžiama pagarba vaiko asmeniui, vaikai skatinami bendrauti pagal iš anksto sutartas taisykles, diegiami pagarbos vienas kitam ir suaugusiems pagrindai.
- Tinkamas žaidimo ir tikslingo ugdymo(si) santykis: vaikų ugdomoji veikla grindžiama žaidimu, tikslines užduotis paverčiant vaikui maloniomis žaidybinėmis pratybomis.
- Vaiko ir pedagogo sąveika bei pedagogo ir tėvų (globėjų) sąveika skatinanti vaiko, kūrybiškumą, praturtinanti jo patirtį; tėvai įtraukiami į ugdymo procesą, skatinami bendradarbiauti įvairiomis formomis (rengiant parodas, šventes, išvykas, pramogas ir kt.).

3.2. Ugdymo principai

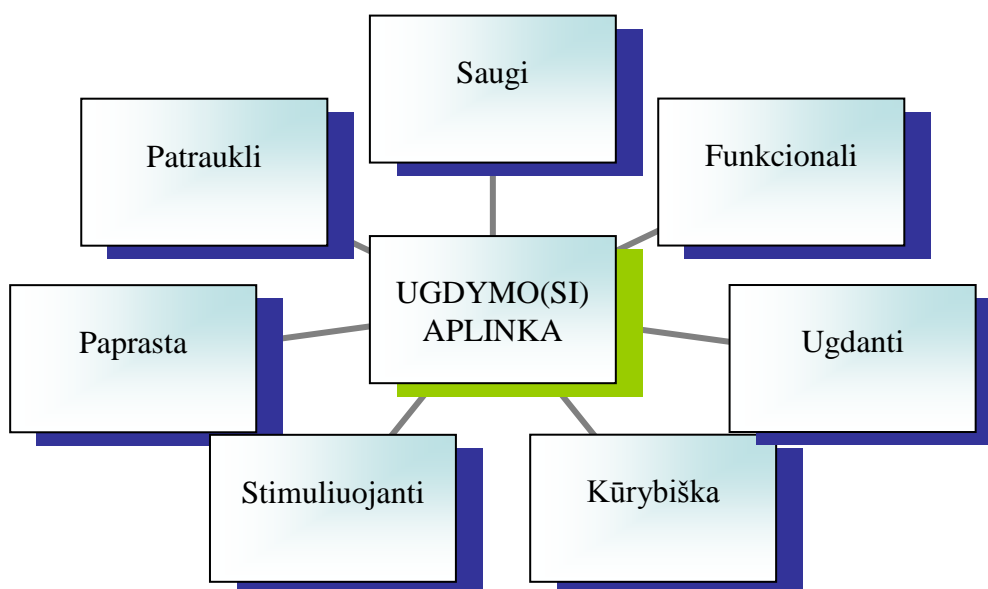
- **Humaniškumo principas** – pastebimas ir gerbiamas kiekvienas vaikas; tikima geraisiais jo pradais; palaikomi vaikų sumanymai, džiaugiamasi jų laimėjimais; pedagogo ir vaikų santykiai grindžiami tarpusavio pasitikėjimu, atsakomybe, pagarba kito nuomonei, interesams ir t.t.
- **Prieinamumo ir tęstinumo principas** – ugdymo turinys sudarytas taip, kad jį būtų galima lanksčiai taikyti atsižvelgiant į kiekvieno vaiko individualius poreikius, interesus ir galimybes. Ikimokyklinio ugdymo turinys suderintas su priešmokyklinio ugdymo turiniu, siekiant, kad vaikas darniai pereitų prie ugdymo(si) priešmokyklinėje grupėje. Atsižvelgiama į vaiko jau įgytą patirtį ir esminius gebėjimus bei ugdymo(si) perspektyvą.
- **Integracijos principas** – siekiama ugdymo visapusiškumo, ugdymo tikslų, uždavinių, turinio, metodų dermės; taikomi įvairūs integracijos būdai (teminė, probleminė, projektinė, metodų ugdymo turinio integracija).
- **Aktyvumo principas** – ugdomasi praktiškai veikiant, atsisakoma teoretizavimo, akademiškumo; siekiama racionalaus (intuityvaus, jausminio, pasąmoninio) pažinimo dermės, įtraukiami visi jutimai; vaikai skatinami savarankiškai veikti, ieškoti, reikšti savo mintis, išgyvenimus, nuotaikas; sudaroma galimybė rinktis (veiklą, veikimo priemones), savarankiškai apsispręsti; pasirinkimo laisvė derinama su atsakomybe už savo veiksmus ir poelgius; kaip veiklos, valios variklis, žadinami teigiami vaiko išgyvenimai.
- **Tautiškumo principas** – ugdyti būsimą tautos kultūros tesėją, saugotoją ir kūrėją. Tėvų ir pedagogų partnerystės lygiavertiškumas bei nuolatinė tarpusavio sąveika, perduodant gerąją šeimos tradicijų, papročių patirtį. Panaudoti gimtosios kalbos, literatūros, tautos istorijos, meninio ugdymo išteklius – intuityviai derinant kasdieninį gyvenimą ir tradicinę liaudies kultūrą.
- **Patrauklumo ir džiaugsmingumo principas** – pasirenkami vaiko žavėjimasi ugdymo procesu stiprinantys, ugdymo(si) motyvaciją skatinantys darbo metodai: siekiama, kad vaikai patirtų malonumą, pažinimo, kūrybos džiaugsmą; sudaromos sąlygos išgyventi džiaugsmą.

3.3. Ugdymo(si) aplinka

Ugdymosi aplinka – viena svarbiausių ikimokyklinio ugdymo programos įgyvendinimo prielaidų, nes tinkamai parengta grupės aplinka ne tik sudaro galimybę vaikui ugdytis, žadina jo smalsumą, kūrybingumą, domėjimąsi įvairiomis veiklos formomis, bet daro didžiulę įtaką jo jausmams, savijautai,

pasitikėjimui savimi. Pedagogui keliamas uždavinys kartu su vaikais susikurti tokią grupės aplinką, kurioje pripažįstama kiekvieno vaiko teisė būti aktyviu ugdymo(si) proceso dalyviu. Nuo to priklauso, kaip šioje erdvėje jaučiamasi, kaip sėkmingai siekiama užsibrėžtų tikslų.

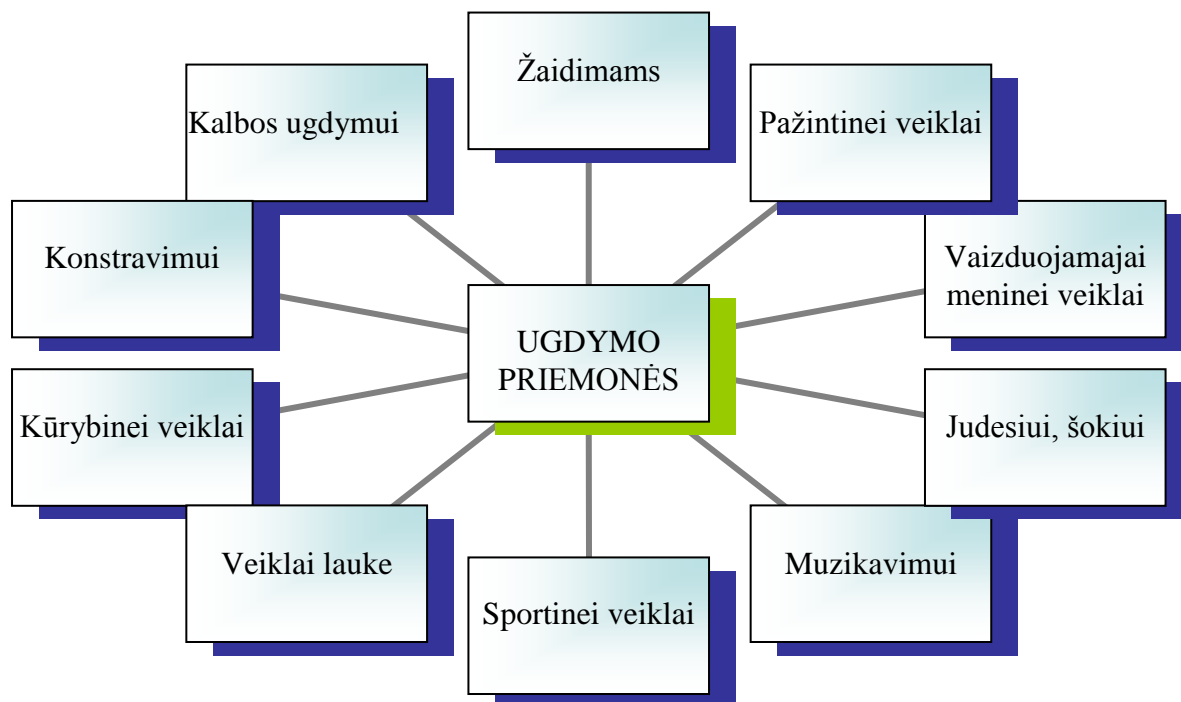
Kiekvienoje grupėje ugdymo aplinka pritaikyta atitinkamo amžiaus tarpsnio asmens ugdymosi reikmėms ir sudaro galimybę vaikui individualiai rinktis pageidaujamą veiklą, tenkinti poreikį tyrinėti, veikti, pažinti, judėti, puoseleli pasitikėjimą savo jėgomis. Kuriami šilti, bendradarbiavimu grįsti ikimokyklinio ugdymo pedagogų pagalbos mokiniui specialistų, tėvų (globėjų), kitų vaiko artimųjų santykiai, užtikrinantys emociškai palankią aplinką, puoselejami ir kuriami gyvenimo grupėje ritualai. Sudaromos galimybės vaikui veikti savarankiškai, pačiam rinktis reikiamas priemones, veiklą, žaidimų draugus. Ugdymo ir ugdymo(si) aplinkoje yra pakankamai įvairių ugdomųjų priemonių, skatinančių aktyvią vaiko veiklą, jo smalsumą, kūrybiškumą, vaizduotę.

1 pav. *Į vaiką orientuota ugdymo(si) aplinka*

Kiekvienoje grupėje stengiamasi sukurti saugią, funkcionalią, ugdančią, kūrybišką, stimuliuojančią, paprastą ir patrauklią aplinką, siekiant, kad:

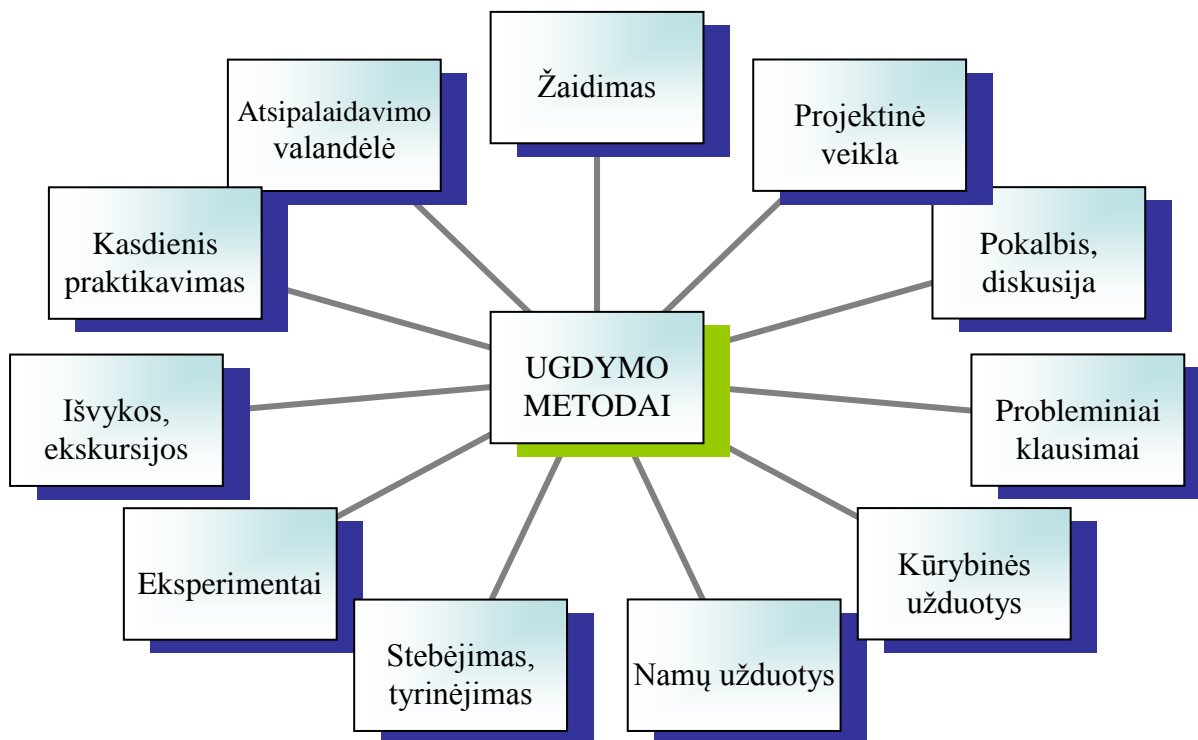
- vaikai žaistų, netrukdydami vieni kitiems, turėdami pakankamai erdvės;
- daiktai, priemonės būtų vartojami ne vienu tikslu ir ne vienu būdu;
- žaislų pakaktų visiems vaikams (berniukas, mergaitėms);
- žaislai, priemonės būtų išdėstyti taip, kad kiekvienas vaikas galėtų pasiimti norimą žaislą.

2 pav. Grupėse naudojamos ugdymo(si) priemonės

3.4. Ugdymo metodai

Atsižvelgiant į tai, kad ugdymas yra dvipusis procesas, ugdymo metodai apima tarpusavyje susijusią pedagogo ir vaiko veiklą. Vaikų gebėjimų ugdymo(si) pagrindinis metodas – žaidimas. Todėl kiekvienas pedagogas ieško tokių darbo metodų ir būdų, kurie geriausiai padėtų siekti užsibrėžtų tikslų ir uždavinių. Taikomi tokie metodai, kurie padėtų atsiskleisti kiekvieno vaiko individualumui bei kūrybinėms galioms, kurie turėtų vaikams patrauklių žaidybinių elementų bei skatintų vaikų praktinių įgūdžių formavimą(si).

3 pav. *Pedagogų taikomi ugdymo metodai*

- **Žaidimas** – pagrindinis vaiko ugdymo metodas, juo siekiama sudaryti kuo daugiau galimybių rinktis vaikams įdomią ir prasmingą veiklą: diskutuoti, klausinėti, ieškoti, bandyti.
- **Projektinė veikla** – tai veikla, apimanti daugelį veiklos sričių ir skatinanti įgimtą vaikų smalsumą bei norą tyrinėti pasaulį.
- **Pokalbis, diskusija** – tai galimybė pasidalyti savo mintimis, jausmais ir nuomone, pagrįsti ją, išklausti kito nuomonę, diskutuoti.
- **Probleminiai klausimai** – tai kritinį mąstymą skatinantis problemų sprendimas, „minčių lietus“, idėjų kūrimas, išeičių ieškojimas bei jų pagrindimas.
- **Kūrybinės užduotys** – tai įvairių veiklos sričių (ypač meninės veiklos) užduotys, naujų sumanymų įgyvendinimas, skatinantys vaikų kūrybiškumą bei saviraišką.
- **Namų užduotys** – tai siekis įtraukti tėvus į ugdymo procesą, paskatinti juos bendrai veiklai su savo vaikais.
- **Stebėjimas, tyrinėjimas** – tai aplinkos pažinimo būdai, kurių metu vaikas turi galimybę stebėti ir suprasti aplinkinį pasaulį, pajusti žmonių, daiktų, reiškinių ryšį, vieningumą.
- **Eksperimentai** – dar vienas aplinkos pažinimo būdas, kuris skatina vaiką aktyviai veikti, patirti atradimo džiaugsmą, kaupti patirtį, daryti atradimus, išmokti naujų sąvokų.
- **Išvykos, ekskursijos** (ir pasirengimas joms), praturtinančios vaiko patirtį, praplečiančios jo akiratį.

- **Kasdienis praktikavimas** – tai tam tikrų gebėjimų bei įgūdžių formavimas, ypač sietinas su vaiko sveikatos saugojimo kompetencijos ugdymu.
- **Atsipalaidavimo valandėlės** – tai svarbi ugdomojo proceso grandis, padedanti vaikams išmokti atsipalaiduoti esant įtampą keliančioms nepalankioms aplinkybėms.

3.5. Pedagogų ir tėvų (globėjų) bendradarbiavimas

Ikimokyklinio ugdymo pedagogo ir tėvų (globėjų) bendradarbiavimas grindžiamas tarpusavio pasitikėjimu ir konfidencialumu, aktyvia partneryste ir atsakomybe, pagarba vienas kito poreikiams ir interesams:

- Ikimokyklinio ugdymo pedagogas susipažįsta su vaiko ugdymo tradicijomis šeimoje, jo kultūrine ir socialine aplinka, vertina tėvų (globėjų), kitų vaiko artimųjų vaidmenį ugdant vaiką, aptaria lūkesčius.
- Tėvai (globėjai) informuoja apie vaiko ugdymo ir ugdymosi ypatumus ir sąlygas, apie tai, kokie pasiekimai užtikrintų sėkmingą ugdymąsi tolimesnėse pakopose.
- Siekiama užtikrinti, kad tėvai (globėjai) aktyviai dalyvautų ugdymo procese, priimdami su vaiko ugdymu ir ugdymusi susijusius sprendimus, iš šitaip dalytųsi atsakomybe už vaiko ugdymo kokybę.
- Sąveika su tėvais (globėjais) grindžiama nuolatiniu individualių vaiko ugdymosi poreikių ir galimybių aptarimu, tinkamų ugdymosi pasiekimų bei pažangos vertinimo metodų parinkimu, dalijimusi informacija ir patirtimi apie vaiko ugdymą ir ugdymąsi, daromą pažangą.
- Prireikus ikimokyklinio ugdymo pedagogas rekomenduoja vaiko tėvams (globėjams) konsultuotis su švietimo pagalbos specialistais (logopedu, socialiniu pedagogu), kreiptis į įstaigos Vaiko gerovės komisiją ar pedagoginę psichologinę tarnybą dėl vaiko ugdymosi poreikių pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu, socialiniu pedagoginiu aspektais įvertinimo ir tolesnio ugdymosi rekomendacijų.

4. UGDYMO TURINYS

Ikimokyklinio ugdymo turinys Programoje išdėstytas siekiant vaiko kompetencijų ugdymo atspindėjimo. Kadangi vaiko ugdymas(sis) yra visuminis, jo gebėjimai ir pasiekimai reiškiasi taip pat kompleksiskai, labai individualiai.

4 pav. Ikimokyklinio ugdymo(si) lūkesčiai

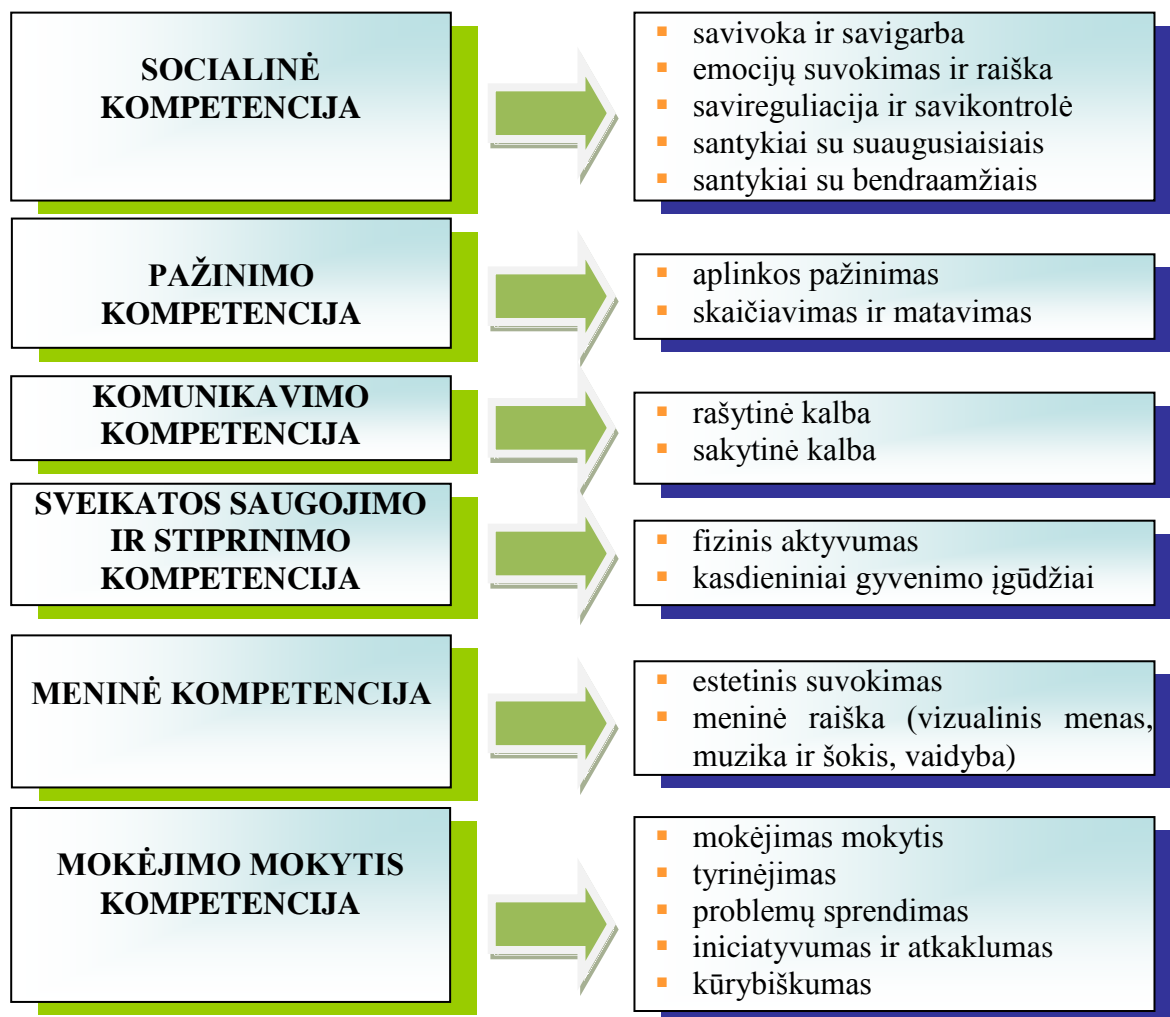
Kiekvienas šių lūkesčių atitinka vieną iš 6 ugdymo(si) krypčių. Ikimokyklinės programos turinyje išskirtos šešios kompetencijos (socialinė, pažinimo, komunikavimo, sveikatos saugojimo ir stiprinimo, meninė, mokėjimo mokyti), apimančios aštuoniolika vaiko ugdymosi pasiekimų sričių.

Vaiko ugdymosi pasiekimų sritis – tai vaiko ugdymuisi svarbi sritis, kurioje išskirta esminė nuostata ir esminis gebėjimas.

Esminė nuostata – tai ugdymosi procese įgytas nusiteikimas, polinkis, požiūris, išreiškiantis vaiko santykį su savimi, su kitais ir su aplinka.

Esminis gebėjimas – tai nuo gimimo iki šešerių metų kiekvienoje iš ugdymosi pasiekimų sričių įgytas svarbiausias vaiko gebėjimas ką nors daryti, veikti, elgtis, kurti.

Vaiko **orumas** siejamas su **socialine kompetencija**, apimančia esmines nuostatas ir gebėjimus, pateiktus ugdymosi pasiekimų srityse „savivoka ir savigarba“, „emocijų suvokimas ir raiška“, „savireguliacija ir savikontrolė“, „santykiai su suaugusiaisiais“ ir „santykiai su bendraamžiais“. Vaiko **smalsumas** siejamas su **pažinimo kompetencija**, apimančia esmines nuostatas ir gebėjimus, pateiktus ugdymosi pasiekimų srityse „aplinkos pažinimas“ bei „skaičiavimas ir matavimas“. Vaiko **bendravimas** siejamas su **komunikavimo kompetencija**, apimančia esmines nuostatas ir gebėjimus, pateiktus ugdymosi pasiekimų srityse „rašytinė kalba“, „sąsakinė kalba“. **Sveiko** vaiko ugdymas siejamas su **sveikatos saugojimo ir stiprinimo kompetencija**, apimančia esmines nuostatas ir gebėjimus, pateiktus ugdymosi pasiekimų srityse „fizinis aktyvumas“, „kasdieniniai gyvenimo įgūdžiai“. **Kuriančio** vaiko ugdymas siejamas su **menine kompetencija**, apimančia esmines nuostatas ir gebėjimus, pateiktus ugdymosi pasiekimų srityse „estetinis suvokimas“ bei „meninė raiška“, apimanti vizualinį meną, muziką bei šokį ir vaidybą. **Sėkmingai besiuogdantis** vaikas – tai turintis esmines nuostatas ir gebėjimus, siejamus su **mokėjimo mokyti kompetencija** ir pateiktus ugdymosi pasiekimų srityse: „mokėjimas mokyti“, „tyrinėjimas“, „problemų sprendimas“, „iniciatyvumas ir atkaklumas“, „kūrybiškumas“. Šis lūkestis jungia esmines nuostatas ir gebėjimus, kuriuos santykinai galime pavadinti integraliaisiais, t.y. susijusiais su visais kitais ikimokyklinio ugdymo(si) lūkesčiais.

5 pav. Vaiko kompetencijų bei ugdymosi pasiekimų ryšys

SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

Vaiko **savivoka ir savigarba** – svarbiausias jo asmenybinės raidos komponentas. Jį sudaro keletas pagrindinių aspektų – savivoka, savivaizdis, savigarba. Savivoka – tai savo buvimo (aš esu, buvau, būsiu), atskirumo nuo kitų, unikalumo, asmeninio, lytinio, tautinio tapatumo jausmas. Savivaizdis – tai savo kūno, fizinės išvaizdos, jausmų, minčių, norų, ketinimų, savybių, gebėjimų, veiklos, ryšių su šeimos, grupės, bendruomenės nariais supratimas ir gebėjimas apie juos kalbėti. Savigarba – tai santykis su savimi, pasitikėjimas savimi ir savo gebėjimais, didžiavimasis savimi ir tikėjimas, kad kiti tave vertina palankiai. Ugdantis savivoką ir savigarbą stiprėja:

- vaiko asmeninio tapatumo jausmas;
- bendrumo su šeima, grupe jausmas, tautinio tapatumo jausmas;
- savęs vertinimas.

Emocijų suvokimas ir raiška. Įvairias emocijas – džiaugsmą, pyktį, liūdesį, pavydą, gėdą, kaltę, meilę vaikai jaučia nuo kūdikystės. Emocinėms būsenoms būdingas sužadintumas, kurį vaikai jaučia fiziškai – kaip energijos antplūdį arba energiją slopinantį sunkumą, dažną ar ramų širdies plakimą ir kt.

Emocinėms būsenoms būdinga išorinė išraiška, t.y. išoriniai emocijų ženklai (šypsena, suraukti antakiai, sugniaužti kumščiai ir kt.) ir veiksmai, poelgiai, t.y. kitam pasakyti žodžiai, santūrus ar agresyvūs veiksmai ir kt. Emocinėms būsenoms būdingas sąmoningas jų išgyvenimas – bandymas susivokti, ką ir dėl ko jauti, kokios emocijos ar jausmai užvaldė, gebėjimas tai išreikšti žodžiais, pasakyti kitam. Emocijų suvokimo ir raiškos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- susivokimas savo jausmuose ir jų pavadinimas;
- kitų jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos;
- savo jausmų raiška tinkamais būdais, jausmų raiškos kontrolė.

Vaikystėje savireguliacijai aktualūs du procesai: **savikontrolė ir kontrolė**. Asmeninės vidinės kontrolės jausmas – tai jausmas, kad mes patys kontroliuojame savo gyvenimo aplinkybes. Išorinės kontrolės jausmas – manymas, kad mūsų gyvenimą valdo tik sėkmingai ar nesėkmingai susiklosčiusi aplinkybių visuma, ar kitų veiksmai. Ikimokyklinio amžiaus vaikai iš pradžių natūraliai priklauso nuo suaugusiųjų kontrolės, t.y. išorinės kontrolės, tačiau ugdydamiesi vis labiau suvokia, kad patys gali kontroliuoti daugelį savo gyvenimo situacijų. Savireguliacijos ir savikontrolės srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas susikoncentruoti veiklai, kantriai veikti, pabaigti veiklą,
- gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių,
- gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti, kontroliuoti emocijų raišką.

Vaiko **santykiai su suaugusiaisiais** apima šiltus artimus emocinius ryšius. Vaikas prisiriša prie jam artimų suaugusiųjų, su jais jaučiasi saugus, juos gerbia, myli, tikisi pagalbos sudėtingose situacijose. Vėliau vaikas kuria partnerystės santykius su suaugusiuoju. Vaikas mokosi suprasti suaugusįjį, o tuo pačiu mokosi ir atsiskirti nuo jo, turėti savą pasaulį. Santykių su suaugusiaisiais srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas atsiskirti nuo tėvų ir pasitikėti auklėtojais, abipusė pagarba,
- gebėjimas mokytis palaikyti partneriškus santykius su auklėtojais,
- žinojimas kaip saugiai elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.

Ikimokykliniame amžiuje vaikai mokosi užmegzti **santykius su bendraamžiais**. Vaikai simpatizuoja vienas kitam. Simpatizavimas yra vienpusis ryšys, kuomet vienas vaikas domisi kitu, yra jam palankus. Vaikai mokosi užmegzti ir palaikyti draugystę su vienu ar keliais vaikais. Jie mokosi suprasti draugą ir jam atsiskleisti, atrasti bendrus interesus, žaisti bendrus žaidimus bei sėkmingai spręsti kilusius nesutarimus. Vaikaimokosi palaikyti geranoriškus santykius su visais grupės vaikais. Santykių su bendraamžiais srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas užmegzti geranoriškus santykius su kitais vaikais,
- gebėjimas mokytis bendrauti ir bendradarbiauti, spręsti tarpusavio nesutarimus,
- gebėjimas užmegzti ir palaikyti artimesnius asmeninius santykius su vienu ar keliais vaikais.

PAŽINIMO KOMPETENCIJA

Aplinkos pažinimas glaudžiai siejasi su tyrinėjimo ir mokymosi gebėjimais. Noras sužinoti, išmolti, suprasti, kas vyksta aplinkui yra aplinkos pažinimo pamatas. Nereiktų galvoti, kad aplinkai pažinti pakanka žinoti daug pavadinimų, sukaupti daug informacijos. Tokios žinios bus bevertės, jeigu vaikas neišmoks mąstyti, kritiškai vertinti, pasirinkti, pritaikyti, to, ką sužinojo apie aplinką. Gilus aplinkos pažinimas susideda iš:

- domėjimosi socialine, kultūrine, gamtine aplinka, noro ją tyrinėti ir pažinti. Pagarbos gamtai ir gyvybei, žmonių sukurtai aplinkai, tolerancijos įvairių kultūrų, lyties, socialinių ir amžiaus grupių žmonėms;
- gebėjimo nuosekliai ir logiškai mąstyti, analizuoti ir kritiškai vertinti informaciją, spręsti problemas, nusakyti pasaulį kalba, vaizdais, simboliais ir kitomis priemonėmis;
- žinių apie aplinką, jos raidą, aplinkos pažinimo būdų, savo šeimos, savęs, kaip bendruomenės nario, suvokimo, savo teisių bei pareigų žinojimo;
- aplinkos pažinimo proceso ir būdų žinojimo bei supratimo, gebėjimo pritaikyti žinias.

Aplinkos pažinimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- socialinės aplinkos pažinimas;
- gamtinės aplinkos pažinimas;
- pagarba gyvybei ir aplinkai.

Skaičiavimas ir matavimas – tai komponentas, kuriame kalbama apie pirmąją vaiko pažintį su skaičiaus sąvoka bei matavimu. Čia svarbūs keli aspektai:

- skaičiaus panaudojimas kiekiui nusakyti (kiek?);
- skaičiaus panaudojimas numeravimui (kelintas?);
- simboliai, naudojami skaičiams pažymėti;
- vaiko pažintis su paprasčiausiomis geometrinėmis figūromis;
- daikto dydžio, dydžių santykio suvokimas;
- vis gerėjantis vaiko orientavimasis laike ir erdvėje.

Skaičiavimo ir matavimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas suprasti daiktų kiekį, palyginti grupes pagal kiekį, naudoti matematinius simbolius;
- suprasti vietą eilėje, dėsninumus, sekas;
- daiktų tapatinimas, grupavimas, klasifikavimas pagal formą, dydį, spalvą;
- matavimai;
- daikto vieta ir padėtis erdvėje;
- laiko tėkmė.

KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

Sakytinė kalba – žmogui būdingas prigimties reiškinys. Ji yra pagrindinė žmonių bendravimo priemonė. Ja išsakoma: poreikiai, norai, reikalavimai, skundai, prašymai ir kt. Ja gaunama ir perduodama informacija, įtvirtinama atmintyje įvairios žinios apie pasaulį, samprotaujama, daromos išvados. Ja išsakomos emocijos, nusakomi jausmai. Vaiko sakytinė kalba – tai vaiko klausymas ir kalbėjimas. Klausydamas ir kalbėdamas vaikas pratinasi išgirsti ir suprasti girdimą kalbą, ją perpratęs – pradeda kalbėti pats. Sakytinės kalbos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- aplinkinių kalbėjimo klausymasis ir supratimas,
- natūralus kalbėjimas su suaugusiais ir vaikais,
- savo patirties ir išgyvenimų reiškimas kalba.

Rašytinė kalba – tai vaiko rašymas ir skaitymas. Ji perprantama natūralioje aplinkoje, savarankiškoje paties vaiko veikloje, atsiradus ar sužadinus poreikį ką tai parašyti ir perskaityti. Rašymas – tai ne raidžių ar žodžių rašymo ir skaitymo mokymas. Rašymas prasideda pirmomis vaiko braukomomis linijomis, taškeliais, keverzonėmis, atsitiktinai parašytais raidžių elementais, raidėmis. Skaitymas – labai sudėtingas skaitymo gebėjimų formavimasis, kurį lemia vaiko įgudimas klausyti ir kalbėti bei jo gyvenimiška patirtis. Vaiko skaitymas – dvilypis. Iš vienos pusės – tai simbolių, brėžinių atpažinimas, iš kitos – prasmės, kurią simbolis ar brėžinys reiškia, supratimas. Vaikas nuolat skatinamas papasakoti apie savo keverzones, piešinėlius, knygų iliustracijas, imituoti skaitymą, pačiam skaitinėti ir pan. Rašytinės kalbos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- raidžių, žodžių bei įvairių simbolių atpažinimas,
- raidžių bei žodžių rašinėjimas, įvairių simbolių braižymas/piešimas,
- trumpų žodelių skaitymas.

SVEIKATOS SAUGOJIMO IR STIPRINIMO KOMPETENCIJA

Fizinis aktyvumas – prigimtine vaiko reikmė. Tai spontaniškas vaiko judėjimas ir auklėtojų tikslingai organizuotas judėjimas, siekiant ugdyti fizines vaiko ypatybes (lankstumą, vikrumą, ištvermę, greitumą, judesių koordinaciją, pusiausvyrą). Ikimokyklinio amžiaus vaikams savo kūno įgūdžių valdymas arba, kitaip tariant, stambioji ir smulkioji motorika, lavėja itin sparčiai. Stambiosios motorikos įgūdžiai: ėjimas, bėgimas, šokinėjimas, strikinėjimas, pusiausvyros išlaikymas judant, laipiojimas aukštyn ir žemyn, važinėjimas triratuku, dviratuku. Smulkiosios motorikos įgūdžiai: pirštų, delno, riešo, koordinuoti akių ir rankos judesiai, gebėjimas naudoti piešimo, rašymo priemones, kirpti žirkleimis. Fizinio aktyvumo srityje išskiriami tokie esminio gebėjimo komponentai:

- stambiosios motorikos įgūdžiai;
- smulkiosios motorikos įgūdžiai;
- akių koordinacija.

Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai – tai:

- vaiko asmeniniai mitybos įgūdžiai – ką, kiek vaikas valgo;
- vaiko asmeniniai valgymo įgūdžiai – kaip vaikas valgo;
- vaiko kūno švara;
- vaiko aprangos švara;
- aplinkos švaros ir tvarkos įpročiai.

Įgydamas kasdieninio gyvenimo įgūdžius, vaikas ugdomi savarankiškumą, tvarkingumą, atsakingumą, saugumą ir sveikatą.

MENINĖ KOMPETENCIJA

Vaiko **estetinis suvokimas** reiškiasi gebėjimu matyti, jausti, suvokti ir vertinti aplinkos (gamtos ir aplinkinio pasaulio, žmonių santykių, veiklos), meno kūrybos, savo ir kitų kūrybos grožį bei patiems jį kurti. Tai vaiko estetinių galių – išgyvenimų, intucijos, jausenos, jautrumo, jausmų, emocijų, skonio, supratimo, suvokimo, poreikių, veiklos ir kūrybos – visuma. Estetinio suvokimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- estetinis suvokimas – meno, savo ir kitų kūrybos bei aplinkos estetikos suvokimas;
- estetinis jautrumas – gebėjimas pastebėti, įžvelgti grožį ir juo gėrėtis;
- estetinis vertinimas – nusiteikimas gerbti ir tausoti grožio vertybes;
- meno, gamtos, aplinkos, žmonių veiklos, savo ir kitų kūrybos estetinis vertinimas.

Vaiko **meninė raiška** – tai vaiko išpūdžių, išgyvenimų, supratimo, emocijų, jausmų patirties, reiškinys ir vaizdavimas meninės raiškos būdais ir priemonėmis: veiksmu, judesiu, žodžiu, balso intonacija, spalva, linija, forma ir kt. Ji apima vizualinį meną, muziką, šokį, vaidybą. **Vizualinis menas** – tai vaiko raiška vaizdų kalba tapant, liejant akvarele, piešiant tradicinėmis ir skaitmeninėmis priemonėmis, lipdant, konstruojant, aplikuojuant, spauduojuant, lankstant, karpant ir kt. **Muzika** – tai vaiko raiška garsu, melodija, ritmu, dainuojant, grojant, ritmuojant, klausantis muzikos, kuriant, improvizuojant. **Šokis** – tai vaiko raiška judesiu šokant liaudies ratelius, šokamuosius žaidimus ir improvizuotai kuriant trumpas judesius, nesusijusių su šokio žanru, sekas. **Vaidyba** – tai veikėjo vaizdavimas naudojant improvizuotus savo paties ar lėlės (žaislo) judesius, veiksmus, žodžius, balso intonacijas, veido mimiką. Kiekvienas vaikas vaidindamas vaizduodamas reiškia savo požiūrį ir supratimą. Meninės raiškos srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- emocijų, patirties, minčių, išpūdžių raiška meninėmis priemonėmis ir būdais;
- meninės raiškos priemonių tyrinėjimas ir eksperimentavimas;
- meninė kūryba ir improvizacija.

MOKĖJIMO MOKYTIS KOMPETENCIJA

Mokėjimas mokytis suprantamas kaip noras mokytis, atkaklus užsibrėžto tikslo siekimas, atsakomybė už savo mokymąsi. Tai gebėjimas išsikelti mokymosi tikslus, planuoti, kaip jų bus siekiama, pasirinkti tinkamus mokymosi būdus, apmąstyti mokymosi procesą, įsivertinti rezultatus ir atsižvelgiant į juos kelti tolesnį tikslą. Esant motyvacijai mokytis, vaikui tobulėja:

- numatymas, ko nori išmokti;
- aktyvus mokymasis;
- gebėjimas apmąstyti, ko išmoko.

Tyrinėjimas – tai procesas, kai atidžiai žiūrint, klausant, uodžiant, liečiant, klausinėjant, informacijos ieškant įvairiuose šaltiniuose sužinoma apie gyvosios ir negyvosios gamtos objektus bei reiškinius, žmogaus sukurtus daiktus, žmonių gyvenimą. Tyrinėjimas apima ir bandymus (eksperimentus), kai keičiami daiktai ar medžiagos, aplinkos sąlygas, pavyzdžiui, išardoma ir sudedama kitaip, kai tirpinamos, šildomos, šaldomos medžiagos, kai sodinami augalai ir stebima, kaip jų augimą veikia šviesa, laistymas ir pan. Tyrinėjimas yra sudėtingas gebėjimas. Tai:

- smalsumas, domėjimasis, noras pažinti, išsiaiškinti kas ir kodėl vyksta;
- gebėjimai kelti problemas, klausimus ir tyrinėjimo tikslus, numatyti tyrinėjimo rezultatus;
- gebėjimas numatyti, kaip tyrinės, ir pasirinkti priemones;
- gebėjimas apmąstyti tyrinėjimo rezultatus, juos aptarti ir padaryti išvadas;
- tyrinėjimo žingsnių, saugaus tyrinėjimo taisyklių žinojimas ir supratimas.

Tyrinėjimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- domėjimasis supančia aplinka;
- tyrinėjimas pasinaudojant įvairiais pojūčiais;
- atrastų, sužinotų dalykų aptarimas.

Problemų sprendimas – tai gebėjimas suprasti, įvertinti, interpretuoti ir pritaikyti žinias iššūkių, sudėtingų užduočių ar sunkumų sprendimui. Išskiriami tokie problemų sprendimo žingsniai:

- problemos nustatymas ir įvardinimas (aš negaliu padaryti to ir to..., nežinau, kaip padaryti tai ir tai...);
- įvairių sprendimų ar išeičių paieška;
- vieno kurio nors sprendimo pasirinkimas ir išbandymas;
- įvertinimas, kas iš to išėjo, kokios pasekmės.

Problemų sprendimo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- problemų atpažinimas, įžvelgimas,
- sprendimų, išeičių paieška ir tinkamiausio sprendimo pasirinkimas bei įgyvendinimas,
- pasekmių, panaudojus sprendimą, stebėjimas ir apmąstymas.

Iniciatyvumas apibūdinamas kaip smalsumas, domėjimasis nauja informacija bei veikla, entuziastingas naujos informacijos, naujų veiklos ar raiškos būdų ieškojimas, noras išmokti.

Atkaklumas – yra gebėjimas gana ilgą laiką amžiaus galimybių ribose nepalikti atliekamos veiklos. Tai yra ilgalaikio dėmesingumo išlaikymas, gebėjimas išsaugoti informaciją bei idėjas atmintyje, kurias ateity jis gali panaudoti įvairiose veiklose ir situacijose, nepasimesti nesėkmės situacijoje, didelėmis pastangomis pasiekti sėkmės. Atkaklumo pagrindas yra vaiko noras daryti įtaką aplinkiniam pasauliui, noras pasiekti tikslų. Šioje srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- gebėjimas pačiam susirasti veiklos ir ją turiningai plėtoti,
- gebėjimas įsitraukti į suaugusiojo pasiūlytą ugdymąsi skatinančią veiklą ir ją išradingai plėtoti,
- gebėjimas susidoroti su kliūtimis siekiant sumanymų realizavimo.

Kūrybiškumas suprantamas kaip asmenybės savybė, susijusi su gebėjimu atrasti tai, kas nauja, originalu, netikėta. Kūrybiškumui ugdyti būtina saugi ir vaiką priimanti aplinka. Kūrybiškumo srityje vaikui ugdantis tobulėja:

- domėjimasis naujais, nežinomais, sudėtingais dalykais,
- gebėjimas įžvelgti problemas, klausinėti, diskutuoti, įsivaizduoti, fantazuoti,
- gebėjimas ieškoti atsakymų, netikėtų idėjų, kurti variantus, savaip pertvarkyti, pritaikyti,
- drąsa veikti, daryti savaip.

Programoje išskirtos trys ugdymo turinio sudedamosios dalys:

- Esminė nuostata bei esminiai gebėjimai. Čia aprašyta pagrindinė tam tikros ugdymo(si) srities nuostata ir gebėjimai, remiantis “Ikimokyklinio amžiaus vaiko pasiekimų aprašu”.
- Skiltyje „Pasiekimų žingsniai“ numatyti 1,5 – 3 m., 3 – 4 m., 4 – 5 m., 5 – 6 m. bei labiau pažengusio (gabesnio) vaiko pasiekimai.
- Skiltyje „Vaikų veiksenos“ numatyta bei sugrupuota įvairi galima vaiko veikla.

5. KOMPETENCIJAS ATITINKANTYS

ESMINIAI GEBĖJIMAI, NUOSTATOS, PASIEKIMŲ ŽINGSNIAI BEI VEIKSENOS

5.1. Socialinė kompetencija

- Savivoka ir savigarba
- Emocijų suvokimas ir raiška
- Savireguliacija ir savikontrolė
- Santykiai su suaugusiais
- Santykiai su bendraamžiais

Savivoka ir savigarba	
Esminė nuostata: save vertina teigiamai.	
Esminiai gebėjimai: supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais	
Pasiekimų žingsniai	
1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atpažįsta save nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje. ▪ Pavadina kelias kūno dalis. ▪ Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus. ▪ Kalba pirmuoju asmeniu „Aš noriu“, „mano“. ▪ Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. ▪ Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pasako savo ir kito jausmus, norus. ▪ Supranta, kad kitas negalėjo matyti to ką matė jis, nes kitas žmogus nebuvo šalia ▪ Mano, kad jis yra geras, todėl jį kiti palankiai vertina.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Supranta, kad jis buvo (kūdikis), yra (vaikas) ir visada bus tas pats asmuo užaugęs ▪ Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys. ▪ Siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Įvardija savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus. ▪ Pasako savo tautybę. ▪ Save vertina teigiamai. ▪ Atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pasitiki savimi ir savo gebėjimais. ▪ Priskiria save giminei (tetos, seneliai, pusseserės). ▪ Mokosi saugoti savo privatumą. ▪ Pradedą suprasti, kas nuo jo norų ir pastangų nepriklauso.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Kartu su tėveliais kuria „Šeimos šūki“, „Šeimos herbą“.</p> <p>Ruošia kartu su auklėtoja grupės talentų lentą „Ką gerai moka ir geba mūsų draugai“ (prie savo nuotraukos paveikslėliais pažymi, ką kiekvienas geba geriausiai).</p> <p>Įsivertina savo elgesį naudodamas „Gerų poelgių kraitelę“.</p> <p>Klausosi lietuvių liaudies pasakų, kur aiškiai skiriamas gėris ir blogis.</p> <p>Riša „draugystės“ juosteles, dovanoja savo padarytas dovanėles.</p>	

Emocijų suvokimas ir raiška	
Esminė nuostata: domisi savo ir kitų emocijomis ir jausmais.	
Esminiai gebėjimai: atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).	
Pasiekimų žingsniai	
1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pradedą valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. ▪ Pradedą atpažinti, ką pats jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. ▪ Pradedą naudoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. ▪ Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pavadina pagrindines emocijas.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atpažįsta kitų emocijas pagal elgesį. ▪ Pradedą valdyti savo emocijas
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Apibūdina situacijas, kuriose kilo jausmai. ▪ Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį ir tinkamai į jas reaguoja. ▪ Išreiškia jausmus mimika ir žodžiais, o ne veiksmais.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Apibūdina jausmus sukėlusias situacijas ir priežastis. ▪ Išreiškia jausmus tinkamais būdais – neskaudindamas kitų.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atpažįsta ir įvardija savo ir kitų emocijas, bando į juos atsilipti (paguosti, užjausti, susitaikyti, atsižvelgti į kito norus). ▪ Numato, kaip jaustųsi pats ar kitas įvairiose situacijose.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Kuria „linksmuosius veidelius“. Apibūdina ir grupuoja veidelius pagal nuotaiką Priskiria nuotaikas sau „Kaip aš šiandien jaučiuosi.“ Kūno išraiška pavaizduoja jausmus (vaidyba). Klausosi kūrinėlių apie jausmus, nuotaikas, svarstydami, iš ko galima suprasti, kad kitam linksma, liūdna, pikta, skaudu. Senosios animacijos peržiūra ir joje vaizduojamų jausmų, veiksmų aptarimas. Dėlioja simbolines nuotaikų korteles. Klausosi vaikų balsų įrašų, iš kurių sprendžia, kokios jie nuotaikos: linksmi, liūdni, pikti, ramūs. Dalyvauja gerumo akcijose</p>	

Savireguliacija ir savikontrolė	
Esminė nuostata: nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.	
Esminiai gebėjimai: laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsivardina geba nusiraminti.	
Pasiekimų žingsniai	
1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atkakliai laikosi savo norų. Kartoja veiklą, kol pasiekia numatyto rezultato. ▪ Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdienine tvarka bei ritualais. ▪ Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. ▪ Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir draudimų. ▪ Nueina šalin, jeigu kas nepatinka, atsisako bendros veiklos, nekalba. ▪ Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sekdamas suaugusiojo ir kitų vaikų pavyzdžiu laikosi tvarkos ir žaidimų taisyklių.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Primenant laikosi tvarkos ir žaidimų taisyklių. ▪ Priima dienos ritmo pasikeitimus. ▪ Sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Savarankiškai laikosi tvarkos ir žaidimų taisyklių. ▪ Bando konfliktus spęsti taikiai. ▪ Sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai tiek, kiek sužadintas susidomėjimas. ▪ Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ilgesnį laiką sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai – siekia rezultato. ▪ Supranta taisyklių, susitarimų prasmę. ▪ Atsiranda savitvarkos, savitvarkos pradmenys. ▪ Ieško pagalbos stresinėje situacijoje (susijaudinęs, išsigandęs ir pan.)
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Kartu su auklėtoja kuria grupės taisykles. Kaupia gerų darbų, gerų poelgių kraitę, lipdukais pažymėdami atliktus gerus darbus.</p>	

Klausosi kūrinėlių, žiūri filmukus, diskutuoja apie vaikų ir gyvūnų gerus ir blogus poelgius, samprotuoja, kaip patys pasielgtų panašiose situacijose.

Diskutuoja apie bendravimą, kilusius ginčus su draugais, kaip juos taikiai spręsti.

Dalyvauja akcijoje „Tylos stebuklinga versmė“.

Santykiai su suaugusiais

Esminė nuostata: nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.

Esminiai gebėjimai: pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.

Pasiekimų žingsniai

1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja. ▪ Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko juo besirūpinančių suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. ▪ Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo ▪ Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. ▪ Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai juo besirūpinantis pedagogas yra šalia jo arba matomas netoliese.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. ▪ Pasitiki pedagogu, priima pagalbą, vykdo individualius prašymus.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Įtraukia suaugusįjį į savo žaidimus ir bendrą veiklą. ▪ Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stengiasi laikytis susitarimų. ▪ Bando tinkamu būdu išsakyti priešišką nei suaugusiojo nuomonę.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pagarbiai bendrauja su suaugusiais. ▪ Supranta suaugusiojo jausmus ir užjaučia. ▪ Supranta žodžių ir veiksmų pasekmes.

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Dalyvauja susitikimuose su įvairių tarnybų, įstaigų, profesijų žmonėmis, lankosi tėvų darbovietėse, muziejuose, dalyvauja šventėse, spektakliuose, koncertuose.

Susipažįsta su įstaigos darbuotojais – aplanko juos darbo vietose.

Diskutuoja, kas yra pareiga. Aiškinasi, kokios yra jų pareigos tėvams, grupės draugams, auklėtojoms. Pasakoja, apie šeimos narių pareigas.

Santykiai su bendraamžiais

Esminė nuostata: nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

Esminiai gebėjimai: supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalinasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

Pasiekimų žingsniai

1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ieško bendraamžių draugijos. ▪ Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, įsitraukia į kito vaiko žaidimą. ▪ Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. ▪ Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui. ▪ Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žaidžia kartu su bendraamžiais. ▪ Dalijasi žaislais

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus. ▪ Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus. ▪ Tariaisi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. ▪ Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. ▪ Gali turėti vieną ar kelis nepastovius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Draugams siūlo savo žaidimų idėjas. ▪ Padedą kitam vaikui. ▪ Sėkmingai įsilieja į vaikų grupę ir kartu žaidžia. ▪ Veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. ▪ Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. ▪ Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisiti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. ▪ Gali padėti kitam vaikui. ▪ Pats randa konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. ▪ Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais. ▪ Diskutuoja dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. ▪ Palaiko pastovią draugystę mažiausiai su vienu vaiku. ▪ Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. ▪ Siekdamas rasti kompromisą, ištraukia į derybų procesą. ▪ Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. ▪ Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas, ir kodėl. ▪ Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tolerantiškai bendrauja su bendraamžiais. ▪ Išklauso kitų nuomonę ir iš jos mokosi.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Žaidžia kolektyvinius žaidimus, draugystės žaidimus, pasisveikinant, apibūdinant, pasakant komplimentą.</p> <p>Kuria „Draugystė“ kilimą;</p> <p>Piešia geriausio draugo portretą;</p> <p>Gamina atvirutes, dovanėles draugams.</p> <p>Dalyvauja prevenciniame projekte „Be patyčių“.</p>	

5.2. Pažinimo kompetencija

- Aplinkos pažinimas
- Skaičiavimas ir matavimas

Aplinkos pažinimas
Esminė nuostata: nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.
Esminiai gebėjimai: įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ją naudotis.
Pasiekimų žingsniai

1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų, gyvūnų, daiktų, domisi jais. ▪ Skiria atskirus gamtos reiškinius. ▪ Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. ▪ Žino savo ir savo šeimos narių vardus. ▪ Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Išvardina gyvenamosios vietos objektus. ▪ Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. ▪ Pastebi ir pasako pagrindinius augalų ir gyvūnų požymius. ▪ Atpažįsta ir įvardija artimiausios aplinkos gyvūnus, augalus. ▪ Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga)
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pasakoja apie savo šeimą. ▪ Orientuojasi darželio aplinkoje. ▪ Įvardija kelis gimto miestoobjektus (miesto ar darželio pavadinimą, gyvenamą gatvę ar pan.). ▪ Atpažįsta ir įvardija naminius, kai kuriuos laukinius gyvūnus, nusako jų gyvenimo skirtumus. ▪ Skiria daržoves, vaisius, uogas ir nusako panaudojimo maistui būdus. ▪ Domisi gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti. ▪ Moka stebėti ir prižiūrėti kambarinių augalų augimą.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žino svarbią asmeninę informaciją. ▪ Domisi suaugusio žmogaus gyvenimu, jodarvais. ▪ Žino tradicines šventes. ▪ Žino savo šalies ir sostinės pavadinimą. ▪ Atranda ir mokosi naudotis buities prietaisais, skaitmeninių technologijų galimybėmis. ▪ Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. ▪ Žino apie naminių gyvūnų naudą žmogui. ▪ Mokosi rūšiuoti atliekas.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Domisi gamtos reiškiniais ir jų paaiškinimu (rasa, vaivorykštė, vėjas). ▪ Domisi savo gimtinės istorija. ▪ Domisi apie daiktų pokytį (seniau/dabar). ▪ Domisi aktualiais visuomeninio gyvenimo įvykiais. ▪ Paaškina, kaip reikia prižiūrėti augalus, naminius gyvūnus. ▪ Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai.

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Piešia save, šeimą, apibrėžia ant popieriaus lakšto gulinčio vaiko, savo plaštakos kontūrus; Kartu su tėveliais sudaro „Šeimos medį“.

Žaidžia šeimos žaidimus, imituoja tėvelių profesijas, „keliauja“ į jų darbo vietas.

Žaidžia kūrybinius-vaidmeninius žaidimus (aerouostas, autobusas, bankas, biblioteka, cirkas, degalinė, parduotuvė (drabužių, gėlių, žaislų, maisto), gaisrinė, gimtadienis ir pan.

Kuria darželio maketą.

Lankosi kitose grupėse ir personalo darbo vietose.

Maisto gamtinimo centre gamina daržovių, vaisių salotas.

Stebi gamtos reiškinius, kuria „Gamtininko kalendorių“.

Kuria su auklėtoja elgesio gamtoje taisykles.

Rūšiuoja šiukšles grupėje.

Lankosi Jaunųjų gamtininkų centre.

Skaičiavimas ir matavimas

Esminė nuostata: nusiteikęs pasaulį pažinti skaičiuodamas ir matuodamas, nusiteikęs tyrinėti, matuoti aplinkos daiktus, jų ryšius ir santykius.

Esminiai gebėjimai: Geba skaičiuoti daiktus, daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį apibūdinti skaičiumi, susieti skaičių su atitinkamu jo simboliu, sudaryti ir palygti daiktų grupes pagal kiekį, vartoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas, randa praleistus jų narius.

Skiria daiktų spalvą ir formą, dydį, dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje, grupuoja daiktus, sieja su jų vaizdais nuotraukose, piešiniuose. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, talpa, tūris, laikas, daiktų panašumai ir skirtumai, daiktų tarpusavio ryšiai, santykiai, padėtis vienas kito atžvilgiu.

Pradedama suvokti laiko tėkmę ir trukmę.

Pasiiekimų žingsniai

1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Skiria sąvokas mažai (vienas, du) ir daug. ▪ Pradedama suprasti, ką reiškia padalinti kelis daiktus po vieną, po lygiai. ▪ Geba išrikiuoti daiktus į eilę. ▪ Tapatina daiktus pagal formą, dydį. ▪ Pradedama įsidėmėti pagrindines spalvas: raudoną, mėlyną, geltoną, žalią. ▪ Piešdamas daiktus, neprisilaiko jų dydžių santykio. ▪ Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje – mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. ▪ Supranta ir pradedama vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus - lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi, skiriasi ir pan.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pradedama skaičiuoti daiktus ir palyginti kelių daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėse. ▪ Vartoja kelintinius skaitvardžius: pirmas, antras. ▪ Grupuoja daiktus pagal išorinius požymius. ▪ Lygina įvairių dydžių daiktus pagal išorinius požymius (ilgį, plotį, storį, aukštį). ▪ Bando konstruoti, grupuoti atsižvelgiant į daikto formą. ▪ Atpažįsta apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus. ▪ Pradedama skirti dešinę ir kairę savo kūno pusę. ▪ Žino metų laikus, paros dalis.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio, daiktų savybių, jų padėties erdvėje. ▪ Skiria trikampę, stačiakampę formas. ▪ Grupuoja daiktus pagal formą, spalvą. ▪ Kalba apie nuotolį, atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę: siauresnis-platesnis, aukštesnis-žemesnis, lengvesnis-sunkesnis. ▪ Dėlioja daiktus didėjimo - mažėjimo tvarka. ▪ Skiria sąvokas: šiandien, vakar, rytoj. ▪ Skaičiuoja bent iki 5. ▪ Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti į klausimus: Kiek iš viso? Kiek daugiau? Kiek trūksta? ▪ Pastebi, kaip sudaryta elementų seka, geba pratęsti ją 1 – 2 elementais. ▪ Pratęsdamas pasikartojančių daiktų/elementų seką, nebūtinai prisilaiko tos pačios jos sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus/elementus pagal

	<p>vieną požymį, vėliau – pagal kitą).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Skiria kelintinius skaitvardžius.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sieja daiktų kiekį su skaičių žyminčiu simboliu. ▪ Skaičiuoja iki 10-ties. ▪ Palygina daiktų grupes pagal kiekį (daugiau/mažiau). ▪ Supranta ir vartoja sąvokas daugiau/mažiau, po lygiai, vienu, dviem,... daugiau/mažiau, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. ▪ Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2 – 3 pasikartojančiais elementais. ▪ Pratęsia, sukuria skirtingų požymių sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. ▪ Nustato daikto vietą kito daikto atžvilgiu. ▪ Skiria trikampę, stačiakampę formas ▪ Matuoja atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudodamas sąlyginius matavimus (savo kūno dalį, trečią daiktą). ▪ Nustato įvykių seką (metų laikai, paros dalys). ▪ Pradedama suvokti laiko trukmę.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pradedama suprasti ryšius tarp skaičių (pvz.: 6 susideda iš dviejų trejetų). ▪ Vartoja žodžius: sudėti, atimti, kiek bus. ▪ Skiria ir pavadina plokštumos ir erdvines (kubas, rutulys) figūras. ▪ Grupuoja daiktus pagal nurodytą požymį. ▪ Pradedama suprasti, kad tas pats daiktas gali turėti kelis požymius. ▪ Žaisdami naudojasi vis didesne erdve.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Žaidžia žaidimus „Parduotuvė“, „Padėk mažiau arba daugiau“, „Gyvi skaičiai“ (susitaria dėl veiksmų, kuriuos reikia atlikti pamačius tam tikrą skaičių) ir pan.</p> <p>Spalvina traukinuko vagoną „Atsižymėjimo juostoje“ ir įvardina kelintas atėjo į grupę.</p> <p>Modeliuoja figūromis (pvz., iš keturių trikampių sudėlioja kvadratą).</p> <p>Lipdo geometrines figūras ir konstruoja (namelį, gėlytę ir pan.).</p> <p>Matuoja daiktus naudodami žaislines statybines detales, liniuotes, matavimo indus.</p> <p>Dėlioja priešingybių paveikslėlius (aukštai – žemai, ant – po, kairėje – dešinėje ir pan.).</p> <p>Sudaro metų laikų ratą.</p> <p>Sudaro maršruto planą.</p> <p>Piešia kalendorių ir kas dieną užbraukia jame dienas.</p>	

5.3. Komunikavimo kompetencija

- Rašytinė kalba
- Sakytinė kalba

Sakytinė kalba	
Esminė nuostata: nusiteikęs išklausyti kitą ir išreikšti save bei patirtį kalba.	
Esminiai gebėjimai: klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiaisiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.	
Pasiekimų žingsniai	
1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių. ▪ Klausosi naujų žodžių ir bando juos suvokti. ▪ Išklauso ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius nurodymus. ▪ Kalba 3 – 4 žodžių sakiniais. ▪ Kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. ▪ Kalba ir klausinėja apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. ▪ Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus, pats klausia. ▪ Kartu su suaugusiuoju dainuoja daineles, deklamuoja eilėraštkus, užbaigia žinomų pasakų, eilėraštkų frazes. ▪ Sako „ačiū“, „prašau“. ▪ Domisi televizijos laidelėmis vaikams, kalba apie jas.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. ▪ Atpasakoja trumpus kūrinėlius. ▪ Išklauso kūrinį iki galo nepertraukdamas skaitančiojo.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Išskiria pirmą ir paskutinį garsą trumpuose žodžiuose. ▪ Vartoja vaizdingus, palyginamuosius žodžius. ▪ Deklamuoja.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Išskiria garsą žodžio pradžioje, viduryje ir gale. ▪ Suvokia pasakojimo, pokalbio eigą, supranta ir interpretuoja. ▪ Vartoja antonimus ir sinonimus. ▪ KKuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinėlius, žaidžia prasmingais ir beprasmyiais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. ▪ Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą intonacijas ir kt.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nepertraukdamas klausosi draugų kalbos. ▪ Įvardija skirtumus tarp literatūriškai ir tarmiškai tariamų garsų. ▪ Supranta, kad kūrinys turi pradžią, pabaigą, vidurį. ▪ Pagal taisykles kalba telefonu.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Klausosi pasakų, sakmių, padavimų, eilėraščių, muzikos įrašų. Dalyvauja pokalbiuose apie ką tik skaitytą tekstą, dialoguose reikšdamas savo mintis ir idėjas.</p> <p>Klausosi vaizdingų posakių apie kalbą ir jos reikšmę. Klausosi trumpų pasakaičių. Sudarinėja, kuria žodžius. Perpasakoja grožinės literatūros kūrinį, įtraukdamas daug detalių.</p> <p>Pasakoja pagal paveikslėlių seriją.</p> <p>Atpažįsta ir bando įvardinti elementarius simbolius (raides).</p> <p>Deklamuoja.</p> <p>Žaidžia garsų žaidimus.</p> <p>Dalyvauja kūrybinės raiškos ir kalbų savaitėje.</p>	

Rašytinė kalba		
Esminė nuostata: domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.		
Esminiai gebėjimai: atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.		
Pasiekimų žingsniai		
	Rašymas	Skaitymas
1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. ▪ Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. ▪ Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius. Rašymas 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Įvairiais rašikliais keverzoja vertikalias ir horizontalias keverzones.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Domisi rašikliais ir kompiuteriu. ▪ Pradeda domėtis raidėmis ir bando jas „naudoti“ savo veikloje. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ „Skaito“ knygelių paveikslėlius.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Supranta spaudinių funkcijas: kalendorius, valgiaraštis, reklama. ▪ Kopijuoja ir bando rašyti raides. ▪ Kompiuteriu spausdina raides. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Domisi raidėmis ir supranta, kad raidės turi pavadinimus.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Supranta rašymo tikslus. ▪ Spausdintinomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja žodžius. ▪ Supranta, kad garsas siejasi su raide, o raidės sudaro žodį. ▪ Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. ▪ Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. ▪ Kompiuteriu rašo raides, žodžius. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Supranta, kad garsas siejasi su raide, o raidės sudaro žodį. ▪ Žino keliolika abėcėlės raidžių. ▪ Perskaito savo vardą. ▪ Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse. ▪ Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais. ▪ Domisi iliustracijomis, ieško jose teksto pagrindimo.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rašo savo vardą, elementarius žodelius. ▪ Netaisyklingais rašinėjimais atvaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atpažįsta ir pavadina įvairių šriftu parašytas raides (didžiosios, mažosios). ▪ Bando perskaityti trumpus jam reikšmingus žodžius.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai		
<p>Kuria pasakas, istorijas, piešia joms iliustracijas ir kuria savo knygeles. Sugalvoja pavadinimą, pabaigą ar pradžią pateiktai istorijai.</p> <p>Kuria skirtukus knygoms.</p> <p>Lankosi mokyklos-darželio bibliotekoje.</p> <p>Dėlioja raidžių korteles ir bando skaityti.</p> <p>Kopijuoja atskiras raides, žodžius. Rašo savo vardą.</p> <p>Ornamentuoja ritmiškai atkartodamas piešiamus elementus.</p> <p>Ieško savo vardo raidės grupės aplinkoje, knygose.</p> <p>Žaidžia raidžių pažinimo ir skaitymo stalo žaidimus.</p>		

5.4. Sveikatos saugojimo ir stiprinimo kompetencija

- Fizinis aktyvumas
- Kasdieniniai gyvenimo įgūdžiai

Fizinis aktyvumas	
Esminė nuostata: noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.	
Esminiai gebėjimai: eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akiųrankoskoordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.	
Pasiekimų žingsniai	
1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pastovi ant vienos kojos . ▪ Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis. ▪ Bėga keisdamas kryptį, greitį. ▪ Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. ▪ Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio. ▪ Derina akies – rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mėto, gauda, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. ▪ Išlaiko pusiausvyrą eidamas nedideliu paaukštiniu. ▪ Šokinėja abiem ir ant vienos kojos. ▪ Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. ▪ Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eina pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu. ▪ Juda vingiais greitėdamas ir lėtėdamas. ▪ Šokinėja vietoje, judant pirmyn, įveikdamas kliūtis. ▪ Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais (užsega ir atsega sagas, veria ant virvelės smulkius daiktus). ▪ Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eina ratu, poromis, atbulomis. ▪ Šoka į toli, į aukštį. ▪ Žaidžia žaidimus su kamuoliu. ▪ Žaidžia komandomis, derindamas veiksmus. ▪ Tiksliau valdo pieštuką ir žirkles.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas šalia draugo. ▪ Bėga derindamas du ar daugiau judesių. ▪ Kerpa gana tiksliai. ▪ Sulenkia popieriaus lapą per pusę, į keturias dalis. ▪ Meta ir kartais pataiko kamuolį į krepšį, vartus, taikinį. ▪ Pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Žaidžia judriuosius, siužetinius, pirštukų, komandinius žaidimus.</p> <p>Eina "tip-top" žingsneliais. Šoka į šoną, greitai bėgioja, greitai sustoja ir vėl pradeda bėgti, užlipa ant bet kokio paaukštiniu ir nušoka nuo jo.</p> <p>Laipioja gimnastikos sienele, kopetėlėmis, bokšteliais.</p>	

Mėto vienas kitam kamuolį ir gauda.
 Atsigula ant nugaros ir „mina dviratį“.
 Veria ant virvelės karoliukus, sagas.
 Išvarsto batų raištelius, atsisega ir užsisega sagas.
 Dalyvauja sporto šventėje „Aš, tėtis ir mama esam sportiška šeima“
 Rungtyniauja tarpgruPINėse estafetėse „Linksmosios estafetės“
 Dalyvauja ryto mankštose „Ir suaugę, ir maži – *mankštą* mylime visi“.

Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai

Esminė nuostata: noriai ugdomi sveikam kasdieniniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.

Esminiai gebėjimai: tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.

Pasiiekimų žingsniai

1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Valgo ir geria savarankiškai. ▪ Pradeda naudoti stalo įrankius. ▪ Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. ▪ Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. ▪ Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia. ▪ Padedamas bando prausti, nusišluostyti veidą, rankas. ▪ Padeda vieną kitą daiktą į vietą.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Padedamas plaunasi, šluostosi rankas ir veidą. ▪ Padedamas susitvarko žaidimų vietą. ▪ Padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. ▪ Pasako kaip elgtis su pavojingais daiktais (degtukais, vaistais ir pan.)
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. ▪ Domisi, kuris maistas sveikas ir naudingas. ▪ Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. ▪ Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto. ▪ Priminus tvarkosi žaislus.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal oro sąlygas. ▪ Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. ▪ Padedamas suaugusiojo serviuoja ir po valgio sutvarko stalą. ▪ Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. ▪ Savarankiškai pasirenka drabužius ir avalynę pagal oro sąlygas. ▪ Žino kaip saugiai elgtis gatvėje, kelyje, namuose. ▪ Savarankiškai laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. ▪ Įvardija kelis maisto produktus, kuriuos valgyti sveika, ir kelis, kuriuos riboti reikia.

Vaikų veiksenų pavyzdžiai

Žaidžia siužetinius žaidimus („Kavinėje“, „Gimtadienyje“, „Svečiuose“ ir kt.).

Žaidžia didaktinėmis priemonėmis (segiojimas, rišimas, varstymas).

Dėlioja paveikslėlius „Kada kaip rengiamės?“.

Dalyvauja probleminiuose pokalbiuose (pvz. „Kodėl reikia plauti rankas?“ „Kaip elgtis gatvėje?“ ir t.t.);

Kuria plakatus „Sveikas maistas“, „Blogi įpročiai“, „Kur kreiptis pagalbos?“ ir pan.;

Su tėveliais kuria knygas „Sveikuolių receptai“.

Žiūri mokomuosius filmukus apie saugų elgesį.

Dalyvauja saugaus eismo savaitėse, renginiuose.

5.5. Meninė kompetencija

- Estetinis suvokimas
- Meninė raiška:
 - vizualinis menas
 - muzika ir šokis
 - vaidyba

Estetinis suvokimas	
Esminė nuostata: domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.	
Esminiai gebėjimai: pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.	
Pasiekimų žingsniai	
1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinių objektus. ▪ Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelėlių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. • ▪ Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Džiaugiasi menine veikla, nori šokti, dainuoti, vaidinti. ▪ Keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo meninius įspūdžius. ▪ Reaguoja į kitų vertinimus. ▪ Grožisi gamtos garsais, spalvomis.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių. ▪ Supranta ir pakomentuoja kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus).
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Papasakoja įspūdžius apie meninio kūrinio siužetą. ▪ Grožisi ir palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, įvardija kodėl gražu. ▪ Pastebi papuoštą aplinką. ▪ Papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko vaidino, piešė. ▪ Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nori matyti ir kurti grožį aplinkoje. ▪ Pasakoja, aiškina, ką pats sukūrė ir kaip kūrė. ▪ Domisi kitų meninėmis idėjomis ir jas panaudoja savo veikloje
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Dalyvauja įstaigoje organizuojamuose renginiuose (Kalėdos, vaikų viktorinose, Rudenėlio šventėje, Advento vakaronėje, ir kt.) miesto, respublikos renginiuose.</p> <p>Klausosi gyvai atliekamos profesionalios muzikos (kviestiniai svečiai).</p> <p>Varto liaudies meno knygas, apžiūri tautodailės darbus.</p> <p>Piešia ir emocingai komentuoja savo piešinius.</p> <p>Dalyvauja ir stebi vaikų parodas, jas aptarinėja.</p> <p>Lankosi parodose, spektakliuose, koncertuose.</p> <p>Daro proginius atvirukus, įvairius darbelius, kompozicijas sau, tėvams, draugams.</p>	

Vizualinis menas	
Esminė nuostata: jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.	
Esminiai gebėjimai: spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas įvairiomis vizualinės raiškos priemonėmis.	
Pasiekimų žingsniai	
1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. ▪ Brėžia įvairias linijas, formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. ▪ Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). ▪ Savo keverzonėse įžvelgia daiktus ar įvykius. ▪ Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo su jomis būdus. ▪ Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Patirtį išreiškia naudodamas įvairias linijas, jų derinius, geometrines ir laisvas formas, spalvas. ▪ Eksperimentuoja dailės priemonėmis atrasdamas spalvas
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Patirtį išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. ▪ Eksperimentuoja išbandydamas skaitmenines priemones. ▪ Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. ▪ Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. ▪ Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dailės darbus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, žodžiais). ▪ Eksperimentuoja mišriomis dailės priemonėmis ir technikomis. ▪ Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. ▪ Kuria bendrus dailės darbus. ▪ Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kūrybiškai panaudoja tradicines ir netradicines priemones. ▪ Bando kurti naudodamasis skaitmeninio piešimo programomis.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Piešia įvairia technika: gvašu , akvarele, anglimi, spalvotais pieštukais, vaškinėmis kreidelėmis; Eksperimentuoja maišydami spalvas ir atranda naujus atspalvius;</p> <p>Tapo ant netradicinių paviršių: audinio, stiklo, plėvelės ir pan.;</p> <p>Aplikuoja „mozaikos“ principu;</p> <p>Gamina savo vardinių antspaudą iš plastiko, kamštinės medžiagos.</p> <p>Derina kelias dailės raiškos technikas viename darbe;</p> <p>Eksperimentuoja ant balto ir spalvoto (sauso ir šlapio), įvairaus formato, dydžio popieriaus pirštu, teptuku, šiaudeliu, trintuku, kamšteliu, sagute.</p> <p>Dailės priemonėmis reiškia savo literatūrinius, muzikos kūrinio ar kitokius meninius išpūdžius.</p> <p>Aplikuoja iš skirtingo šiurkštumo, storumo, įvairių spalvų popieriaus, buityje nereikalingų laikraščių, tapetų, folijos ir kt.</p> <p>Gamina, atvirukus, kvietimus, knygeles, dovanėles draugams, šeimos nariams; įvairią atributiką, dekoracijas šventėms.</p> <p>Ornamentuoja, sistemingai kartodamas elementus;</p> <p>Piešia, kuria paveikslus pasinaudodamas šviesos stalu;</p> <p>Tapo vitražus;</p> <p>Piešia išbandydamas žvakės, kartono panaudojimo galimybes;</p> <p>Kuria koliažus;</p> <p>Konstruoja erdvines figūras iš popieriaus, gamtinės medžiagos, antrinių žaliavų;</p> <p>Dalyvauja dailės darbų parodose, projektuose, akcijose kurias organizuoja įstaigos pedagogai</p>	

Muzika ir šokis	
Esminė nuostata: jaučia džiaugsmą muzikuodamas bei šokdamas, rodo norą aktyviai dalyvauti muzikinėje veikloje	
Esminiai gebėjimai: muzikuodamas ir šokdamas spontaniškai, laisvai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, patirtas emocijas.	
Pasiekimų žingsniai	
1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Susidomėję klausosi dainų, instrumentinių kūrinėlių, emociškai jas suvokia (šypsosi, džiaugiasi, ploja rankom, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan.). ▪ Vienas ir kartu su kitais dainuoja dviejų-keturių garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. ▪ Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelių, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais. ▪ Juda pagal muziką: žingsniuoja, bėga, apsisuka, kūno judesiais imituoja kai kurių gyvūnų judesius. • ▪ Šoka spontaniškai kurdamas dviejų – trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pavadina Dainuoja trumpas, aiškaus ritmo daineles. ▪ Kuria ritminius motyvus. ▪ „Šoka“ vaizduojamuosius šokamuosius žaidimus. ▪ Klauso gamtos garsų, trumpų vokalinių ir instrumentinių kūrinėlių. ▪ Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. ▪ Žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelių, atlikdami keletą nesudėtingų judesių: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) girdėtus kūrinėlius. ▪ Dainuoja dialoginio pobūdžio daineles. ▪ Šoka šokius pritaikant skirtingo tempo dalis.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dainuoja platesnio diapazono vienbalses daineles. ▪ Groja 2-3 garsų melodijas. ▪ Šokaratelius pritaikydamas įvairius žingsnelius. ▪ Šoka išreiškdamas erdvės (aukštai-žemai) ir laiko (greitai-lėtai) elementus.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dainuoja dainas su instrumentiniu pritarimu. ▪ Kuria melodijas šokiams. ▪ Savarankiškai šoka po muzikinės įžangos
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Klausosi muzikinių kūrinėlių ar fragmentų. Išklausius muzikos, pasakoja vaizdinius arba įvardina instrumentus. Domisi muzikinių kūrinėlių atlikėjų grupėmis. Muziką išreiškia judesiu. Dainuoja, šoka ratelius. Mėgdžioja gamtos garsus. Skanduoja skanduotes, mįsles, patarles. Išbando įvairius garso išgavimo būdus, gaminasi barškučius (pvz. į dėžutę įberia kruopų, įdeda kaštoną ar pan.). Šoka panaudodamas pristatomąjį žingsnelį, apsisukimo elementus ir pan. Kuriam „savo dainele“, „savo šoki“. Kuriam ritmą atsitiktiniais daiktais, bei panaudodamas muzikinius instrumentus. „Dainuoja savo vardą“. Žaidžia improvizuotą koncertą grupėje. Dalyvauja darželio koncertuose.</p>	

Vaidyba	
Esminė nuostata: jaučia įsikūnijimo, kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.	
Esminis gebėjimas: reiškia save vaidybos priemonėmis, išgyvena persikūnijimo, tapimo kažkuo kitu džiaugsmą, malonumą improvizuoti, kurti.	
Pasiekimų žingsniai	
1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. ▪ Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. ▪ Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. ▪ Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. ▪ Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. ▪ Žaisdamas atsipalaiduoja. ▪ Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia keletą judesių, veiksmų, vaizduojančių veikėją, spontaniškai reiškia emocijas.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtodamas vyksmą, dialogus, monologus, keisdamas balso intonacijas. ▪ Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. ▪ Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudomas daiktus, drabužius, reikmenis. ▪ Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3 – 4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. ▪ Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. ▪ Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius perteikia veikėjo mintis, emocijas.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką, pasiūlytą meninę ar ugdomąją situaciją, bendradarbiauja su kitu vaidinimo veikėju. ▪ Improvizuoja dialogą, nuoseklią veiksmų seką, laisvai, su pasitikėjimu atskleidžia veikėjų norus, emocines būsenas. ▪ Naudoja charakteringas balso intonacijas, judesius, aprangos detales, prireikus – menamus ar tikrus reikmenis, dekoracijas. ▪ Žaidžia muzikinius žaidimus ir ratelius, vaizduodamas veikėjų bendravimo sceneles.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Žaidžia –vaidina trumputes sceneles pagal literatūrinius, muzikinius, istorinius siužetus.</p> <p>Žaidžia stalo teatrą.</p> <p>Kuria veiksmų siužetą iš „šia ir dabar“ pasigamintų ar aplinkoje rastų daiktų.</p> <p>Kuria spektakliukus draugams, dalyvauja teatrinės veiklos projekte „Atverkim pasakai duris“.</p> <p>Vaidina panaudodamas pirštukines ir pirštines lėles.</p> <p>Lankosi atvažiuojamuose spektakliuose darželyje, Vilniaus lėlių teatre ir kt. socialinių partnerių spektakliuose.</p>	

5.6. Mokėjimo mokytis kompetencija

- Mokėjimas mokytis
- Tyrinėjimas
- Problemų sprendimas
- Iniciatyvumas ir atkaklumas
- Kūrybiškumas

Mokėjimas mokytis	
Vertybinė nuostata. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, kuo išmoko.	
Esminiai gebėjimai: Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprenddamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.	
Pasiekimų žingsniai	
1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. ▪ Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Siūlo žaidimų idėjas. ▪ Domisi aplinka klausinėja. ▪ Žaidžia kūrybiškai.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Imasi iniciatyvos įgyvendinant žaidimų idėjas. ▪ Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas. ▪ Spėlioja veiksmų pasekmes.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Laiko save tikru mokiniu, atradėju, drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. ▪ Kalba apie tai, ko norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. ▪ Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pavyzdžiui enciklopedijose, žinyuose. ▪ Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mokosi iš kitų patirties. ▪ Samprotauja apie mokymąsi mokykloje, išsako savo požiūrį į mokymąsi, jo prasmę. ▪ Kelia nesudėtingus mokymosi tikslus ir numato, kaip jų sieks, samprotauja apie tai, kaip pavyko. ▪ Kalba apie tai, kad sužinoti apie žmones daiktus, gamtą ir daug ko išmokti galima klausinėjant, stebint aplinką, iš įvairių informacijos šaltinių. ▪ Savarankiškai susiranda nesudėtingą informaciją, klausinėja draugus, suaugusiuosius, kai reikia, prašo suaugusiųjų pagalbos. ▪ Siūlo idėjas, ko ir kaip galima būtų mokytis kartu, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Dėlioja dėliones, stato namus, konstruoja, išardo, sugriauna ir stebi, kas atsitinka. Stebi, kaip tai daro kiti ir stengiasi pakartoti.</p> <p>Pasakoja apie taiką veikė per dieną ir ko išmoko, pasako ko nori išmokti. Įsivertina dienos darbą veidukų arba šviesoforo spalvų pagalba.</p> <p>Kuria savo pasiekimų aplankalus.</p> <p>Taiko įvairius informacijos paieškos būdus: knygų „skaitymas“, aplinkos tyrinėjimas.</p> <p>Sprendžia galvosūkius.</p> <p>Žaidžia stalo ir kompiuterinius žaidimus.</p> <p>Įsitraukia į mokymąsi žaisdamas, konstruodamas, piešdamas, lipdydamas, pilstydamas, grupuodamas daiktus.</p>	

Tyrinėjimas	
Esminė nuostata: smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.	
Esminiai gebėjimai: aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	
Pasiekimų žingsniai	
1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tyrinėja supančią gamtinę ir daiktinę aplinką visais pojūčiais. ▪ Pasirenka reikalingas priemones tiriamajai veiklai.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz.: ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti) ▪ Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai ir jų savybėmis. ▪ Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz.: kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). ▪ Pasako, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. ▪ Išskiria daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų akivaizdžius bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. ▪ Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. ▪ Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. ▪ Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupa, mikroskopas). ▪ Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. ▪ Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašūs su savo artimaisiais, kuo skiriasi nuo jų. ▪ Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tikslingai grupuoja ir klasifikuoja.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atlikęs tiriamąją veiklą daro išvadas. ▪ Tyrinėjimams naudoja skaitmenines technologijas (kompiuteris, fotoaparatas, mobilusis telefonas). ▪ Žino ir suvokia tyrinėjimo saugumo taisykles. ▪ Tyrinėjo rezultatus pavaizduoja schema.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Tyrinėja daiktus ant šviesos stalo; Atlieka įvairius bandymus, stebi jų procesą. Mokosi fiksuoti pastebėjimus, pildyti fiksavimo lenteles. Dalyvauja projektinėje veikloje „Tyrinėk, pažink, atrask“ Grupėje, auginą vaistinguosius augalus ir stebi, kaip jie keičiasi ir kt. Piešia, konstruoja įsivaizduojamus daiktus. Dalyvauja artimiausios aplinkos išvykose ir kuria žemėlapius.</p>	

Problemų sprendimas	
Esminė nuostata: nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.	
Esminiai gebėjimai: atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradedanumatyti priimtų sprendimų pasekmes.	
Pasiekimų žingsniai	
1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. ▪ Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūtis, prašo pagalbos arba meta veiklą
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Išbando įvairias daiktų panaudojimo galimybes. ▪ Supranta kada pavyko įveikti sunkumus.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Retsykliais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. ▪ Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. ▪ Nepasisėkus samprotauja, ką galima daryti toliau, arba prašo suaugusiojo pagalbos.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. ▪ Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. ▪ Nepasisėkus bando keletą kartų, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sudėtingą veiklą priima natūraliai, nusiteikęs įveikti kliūtis. ▪ Žino ar problemą gali įveikti pats.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Žaidžia labirintų žaidimus.</p> <p>Išbando naujus žaidimus, dėlionės, sudėtingesnes veiklas.</p> <p>Probleminių klausimų kėlimas ir analizavimas („Kas atsitiko“, „Kaip Tu jautiesi“).</p> <p>Diskutuoja, ką galima daryti susidarius probleminėms situacijoms.</p> <p>Grupėje steigia „Taikos stalą“ (nusiramimui).</p> <p>Žiūri animacinius filmukus apie įvairių personažų poelgius.</p> <p>Pasakoja pagal paveikslus (komentuoja problemines situacijas, jų pasekmes).</p> <p>Ieško paveikslėliuose skirtumų.</p>	

Iniciatyvumas ir atkaklumas	
Esminė nuostata: didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.	
Esminiai gebėjimai: savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.	
Pasiekimų žingsniai	
1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nuolat ką nors energingai žaidžia, veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. ▪ Mėgsta išbandyti naujus žaislus, žaidimus, elgtis rizikingai. ▪ Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.

3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pasirenka ir žaidžia vienas ar su draugais. ▪ Įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą (susidomėjus). ▪ Laukia suaugusiojo pagalbos, padaršinimo, kai susiduria su nesėkme.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ilgesį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ar su draugais. ▪ Pereina nuo pasirinktos veiklos prie suaugusiojo pasiūlytos veiklos. ▪ Bando pats įveikti kliūtis veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Plėtoja veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną. ▪ Ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą. ▪ Kreipiasi pagalbos į draugus ir tik po to į suaugusįjį.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgą ją plėtoja. ▪ Nuo pradžios iki pabaigos atlieka nepatrauklią veiklą. ▪ Priima iššūkius naujai veiklai, bando pats įveikti kliūtis
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Aktyviai dalyvauja ryto veikloje. Piešia „Mano diena“. Pasirenka veiklą, kuri užrašoma „Grupės budėtojų tvarkaraštyje“. Sprendžia sudarytas problemines situacijas – teikia pasiūlymus.</p>	

Kūrybiškumas

Esminė nuostata: jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.	
Esminiai gebėjimai: savitai reiškia savo įspūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.	
Pasiekimų žingsniai	
1,5 – 3 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. ▪ Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. ▪ Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.
3 – 4 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Išvelgia naujas įprastų daiktų savybes. ▪ Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.
4 – 5 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones.
5 – 6 m.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ieško netikėtų sprendimų. ▪ Fantazuoja.
Brandesnieji	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nebijo daryti kitaip. ▪ Savitai išreiškia save.
Vaikų veiksenų pavyzdžiai	
<p>Savo jausmų išsakymas ar piešimas. Probleminių klausimų sprendimas: „Kiek, tavo manymu, atsakymų gali būti iš viso?“, „Kaip dar būtų galima tai išspręsti?“, „O jei pažiūrėtum kito žmogaus akimis, kaip tada viskas atrodytų?“ Originalių ir netikėtų idėjų ieškojimas: „Sugalvok taip, kaip niekas kitas negalėtų sugalvoti“, „Įsivaizduok, kad esi mokslininkas/išradėjas/burtininkas/stebukladarys/pasaulio kūrėjas/žmogus, kurio nuomonė yra labai svarbi/išminčius. Būdamas juo, ką atsakytum į klausimą, kaip pasielgtum, ko imtumeis pirmiausiai?“ Dalyvauja įvairiuose projektuose.</p>	

6. VAIKŲ UGDYMO(SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Siekiant Programoje numatyto tikslo, itin svarbus vaidmuo tenka vaiko pasiekimų vertinimui. Pažangos ir pasiekimų vertinimas svarbus visiems ugdymo dalyviams – vaikams, pedagogams, tėvams. Vertinimas ir ugdymas(sis) yra glaudžiai susiję. Be jų sąveikos nebūtų žengimo į priekį. Tik įvertinę vaiko dabartinius pasiekimus, gebėjimus, žinodami jo poreikius, pomėgius, galime planuoti bei individualizuoti veiklą, kurti aplinką, pasirinkti tinkamiausias priemones, būdus ir metodus, siekti pažangos. Pedagogai nustato, kuriame pasiekimų žingsnyje yra vaikas, palygindami jo kalbos, bendravimo, elgesio situacijas, kūrybos darbelius su pasiekimų žingsnių aprašymais. Pedagogai nustato vaiko pažangą vienoje, keliuose ar visose ugdymosi srityse periodiškai stebėdami ir fiksuodami jo pasiekimus. Vaikų pasiekimų vertinimo paskirtis – padėti vaikui tobulėti, atsiskleisti, parodyti savo gebėjimus ir žinias, o ne sutelkti dėmesį į tai, ko jis nežino arba negali atlikti. Pasiekimų vertinimas skirtas:

- pažinti vaiką ir jo individualybę;
- nustatyti vaiko pasiekimų lygį ir daromą pažangą;
- išsiaiškinti kiekvieno vaiko poreikius ir galimybes;
- padėti vaikui pačiam susivokti, kas jam sekasi gerai ir kur reikia pagalbos;
- apie vaiko pasiekimus informuoti tėvus ir siekti bendradarbiavimo;
- pamatyti ir įsivertinti savo darbo veiksmingumą.

Ugdymo(si) pasiekimai vertinami atsižvelgiant į atskirų kompetencijų iškeltas siekiamybes bei pažangos žingsnius. Vaiko pasiekimai ir pažanga stebimi ir fiksuojami pagal Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų tvarkos aprašą, kuriame išdėstyta aštuoniolika vaiko ugdymosi pasiekimų sričių su esminėmis nuostatomis ir gebėjimais, kuriuos vaikas įgyja iki šešerių metų. Pasiekimai vertinami 2 kartus per metus (rudenį ir pavasarį). Kiekviena ugdymo (si) sritis vertinama atitinkamu žingsniu, sudaroma pasiekimų diagrama, kuri aptariama su tėvais ir leidžia individualizuoti ugdymą bei atkreipti dėmesį į vaiko ugdymo (si) gebėjimus bei sunkumus. Svarbiausi vertinimo dalyviai: vaikai, pedagogai, tėvai. Specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų pasiekimų vertinime dalyvauja ir kiti specialistai. Jie teikia rekomendacijas grupių auklėtojoms, tėvams (globėjams) apie vaiko ugdymosi galimybes, perspektyvas, aptaria pagalbos teikimo būdus. Pedagoginei psichologinei tarnybai rekomendavus, sudaromos individualios programos vaikams, kuriems ugdymo turinys pritaikomas arba individualizuojamas.

Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo metodai:

- Pokalbis su vaiko tėvais (globėjais), siekiant išsiaiškinti tėvų lūkesčius dėl vaiko ugdymo(si) ir sužinoti nuomonę apie vaiko pasiekimus ir pažangą.
- Pokalbis su vaiku, siekiant išsiaiškinti, kaip vaikas gali išsakyti savo mintis, samprotavimus, požiūrius, išgirsti komentarus apie savo ar kito vaiko veiklą.

- Stebėjimas – pagrindinis vaiko pažinimo būdas, kurį taiko įstaigos pedagogai.
- Vaikų veiklos rezultatų analizė (kūrybos darbų analizė, vaizdo įrašų analizė, vaiko veiklos nuotraukos suaprašais, žodinė kūryba, rašytinės kalbos pavyzdžiai ir kt.).

Vaikų darbai ir analizės segamos į atskirus aplankalus, skirtus kiekvienam ugdytiniui.

Aplanke surinkta medžiaga leidžia pastebėti vaiko pasiekimus pagal ugdomas kompetencijas.

Vaiko pasiekimų aplanką sudaro dailės darbai, užrašytos vaikų mintys, žodinė kūryba, rašytinės kalbos pavyzdžiai. Vertinimo medžiaga atspindi visuminį vaiko ugdymą (si): įvairūs vaiko dailės darbeliai, sukurtos knygelės, vaiko rašytinės kalbos pavyzdžiai, pedagogų užfiksuoti vaiko keliami klausimai, pasakojimai, žodinė kūryba, fizinio pasirengimo įvertinimas pagal kontrolinius pratimus. Sukaupta medžiaga – informatyvi: užrašytas vaiko vardas, data, gali būti užrašyti vaiko išsakyti įvertinimai, pedagogo pozityvūs komentarai, gali būti nurodytas įdėtos vertinimo medžiagos tikslas. Vaiko gebėjimų ir pasiekimų segtuvuose kaupiama informacija skirta visiems: pedagogui, tėvams, pačiam vaikui, įstaigos vadovams. Vaiko segtuvai padėti visiems prieinamoje vietoje.

Vaiko pasiekimų aprašas padeda auklėtojams, kitiems pedagogams ir specialistams pažinti vaiką: tikslingiau stebėti, atpažinti bei vertinti, ką vaikas jau žino, supranta, geba, išsiaiškinti vaiko patirtį ir tolesnio ugdymosi poreikius. Vadovaujantis įprastos raidos vaikui būdingų pasiekimų (žingsnių) amžiaus tarpsniuose aprašymu, atkreipiamas dėmesys į ugdymosi skirtumus: gebėjimų stoką, neįprastą elgesį ar emocijas, kurios gali reikšti pedagogo arba specialistų pagalbos poreikį.

Pastebėjus tam tikrus savitus vaiko veiklos būdus (žaidžiant, tyrinėjant aplinką, bendraujant), liudijančius apie vaikui iškytančius ugdymosi sunkumus, atsiranda būtinybė atidžiau stebėti vaiko veiklas, bendravimą ir kuo anksčiau ieškoti būdų pritaikyti ugdymo procesą taip, kad padėtų vaikui išsiugdyti jo galimybes atitinkančius gebėjimus.

Ženkilai, įspėjantys apie poreikį pritaikyti ugdymo procesą	
1,5 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Savarankiškai nevaikšto. ▪ Žaisdamas netyrinėja daiktų, tik jais manipuliuoja, deda juos į burną. ▪ Nemėgsta būti artimųjų apkabinamas, glaudžiamas – priešinasi, traukiasi. ▪ Nemėgdžioja kito žaidžiančio vaiko judesių. ▪ Neparodo paveikslėlių knygoje įprastų daiktų, kai kas nors juos įvardija. ▪ Kalbinamas nerodo emocijų arba, priešingai, susierzina, nesišypso. ▪ Blogai girdi ar mato.
2 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vis dar vaikšto netvirtai, nors pradėjo vaikščioti prieš 6 ar daugiau mėnesių. ▪ Negeba parodyti pagrindinių namų apyvokos daiktų ir svarbiausių kūno dalių. ▪ Nevykdo vieno veiksmo nurodymų (pvz., „Prašau paduoti kaladėlę“). ▪ Nevartoja gestų arba kalbos, norėdamas atkreipti dėmesį į daiktą ar veiksmą. ▪ „Neįgarsina“ savo norų bent vienu savitu žodžiu ar dviejų žodžių junginiais. ▪ Nežaidžia jokių imitacinių žaidimų. ▪ Nemėgdžioja suaugusiųjų veiksmų. ▪ Neatsiliepia į savo vardą atsisukdamas. ▪ Netyrinėja aplinkos ir ja nesidomi. ▪ Blogai girdi ar mato.

3 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dažnai griūva ir (ar) sunkiai (įsikibęs, neužtikrintai) lipa laiptais. ▪ Nerangiai manipuliuoja smulkias daiktai. ▪ Nesupranta įprastų kasdienių prašymų (pvz., „Padėk batukus į vietą“). ▪ Nevartoja 2–3 žodžių sakinių (pvz., vietoj „noriu pieno“ sako „pieno“). ▪ Nesidomi kitais vaikais. ▪ Nedalyvauja imitaciniuose žaidimuose. ▪ Savarankiškai nenusivelka atsagstyto švarkelio ar paltuko. ▪ Vis dar šlapinasi į kelnytes, nors buvo mokomas sėsti ant puoduko. ▪ Kalbėdamas nereguliuoja balso stiprumo (kalba pernelyg garsiai arba pernelyg tyliai, nepriklausomai nuo situacijos). ▪ Blogai girdi ar mato.
4 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nerangiai juda ir manipuliuoja paprastais įrankiais, pvz., šaukštu, šakute ir pan. ▪ Sunkiai vykdo žodinius nurodymus. ▪ Kalba neaiški ir ją sunku suprasti. ▪ Demonstruoja ypatingą užsispyrimą, kuris gali pereiti net į agresyvų elgesį. ▪ Vis dar labai verkia ir stveriasi už tėvų ar globėjų, kai šie nori išeiti. ▪ Nesidomi žaidimais su kitais vaikais ir žaidžia vienas. ▪ Žaisdamas grupiniame žaidime vadovaujant vyresniesiems vaikams ar suaugusiems nesilaiko taisyklių. ▪ Nesisaugo aplinkoje esančių kliūčių (aštrų kampų, atvirų laiptų). ▪ Negeba įvykdyti dviejų veiksmų nurodymo. ▪ Nesudeda paveikslėlio iš 2 dalių. ▪ Negeba nubrėžti linijos pagal pavyzdį. ▪ Blogai girdi ar mato
5 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ieško netikėtų sprendimų. ▪ Juda nerangiai: klumpa, griūva, neišlaiko pusiausvyros ir pan. ▪ Nerangiai naudojami pieštuku ir kasdieniais buities įrankiais. ▪ Dažnai ar nuolat elgiasi agresyviai. ▪ Pernelyg drovus, baukštus ar emociškai labilus (nuolat besikeičiančios, ne visada adekvačios emocijos). ▪ Nei namuose, nei darželyje nevykdo nurodymų. ▪ Lyginant su kitais vaikais, lengvai išsiblaško ir sunkiai sukaupia dėmesį. ▪ Mažai domisi kitų vaikų žaidimais ir prie jų nesijungia. ▪ Negali susieti paprastų pavienių įvykių (nesuvokia priežasties-pasekmės ryšio). ▪ Nekalba sudėtiniais sakiniais. ▪ Kalba sunkiai suprantama dėl neaiškios tarties ar netaisyklingos gramatinės struktūros. ▪ Sunkiai supranta ir įsimena sąvokas. ▪ Visai nevartoja apibendrinamųjų žodžių („žaislai“, „gyvuliukai“). ▪ Nesuvokia priežasties ir pasekmės ryšio: neatsako į klausimą „kodėl“ apie nesudėtingus įvykius. ▪ Nesudeda paveikslėlio iš 3–4 dalių. ▪ Blogai mato ar girdi.
6 metų vaikas	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sunkiai eina ištisine linija. ▪ Nelipa laiptais. ▪ Paklaustas nepasako apie savo jausmus (linksma, pykstu, liūdna). ▪ Žaisdamas nemėgdžioja suaugusiųjų veiksmų. ▪ Nesuranda sau užsiėmimų. ▪ Nenumato galimų pavojų (pvz., nesustoja prie gatvės prieš ją pereidamas, nesisaugo atvažiuojančio transporto). ▪ Nerūšiuoja daiktų pagal vieną požymį. ▪ Nepasako savaitės dienų, nors buvo to mokomas.

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nenusako paprastų veiksmų sekos. ▪ Paveikslėlyje neranda nelogiškumo (pvz., vasarą vaikai leidžiasi nuo kalnelio rogutėmis). ▪ Negeba papasakoti paprastų kasdienių įvykių ▪ Blogai mato ar girdi.
--	---

Vaiko pasiekimų aprašas padeda ikimokyklinio ugdymo auklėtojams, kitiems pedagogams ir specialistams atkreipti dėmesį į vaiko pažintinės veiklos, elgesio, judėjimo ir kitus ypatumus, dėl kurių jo ugdymasis skiriasi nuo bendraamžių. Ženklaai, išpėjantys apie poreikį pritaikyti ugdymo procesą, padeda kryptingiau individualizuoti vaiko ugdymąsi ir (ar) konsultuotis su švietimo pagalbos specialistu (specialistais), prireikus nukreipti vaiką ugdymosi poreikiams įvertinti ir reikiamai pagalbai skirti.

Vaiko ir vaikų grupės ugdymosi pasiekimų bei pažangos stebėjimas bei vertinimas padeda pedagogams įstaigos ikimokyklinio ugdymo programoje tikslingiau numatyti ugdymo tikslą ir uždavinius, laukiamus vaikų ugdymosi pasiekimus bei ugdymo turinį, būdus, formas, aplinką numatytiems ugdymosi rezultatams pasiekti. Remdamiesi vaikų pasiekimų aprašais, pedagogai nustato kiekvieno vaiko ar vaikų grupės ugdymosi pasiekimus ir numato tolesnio vaikų ugdymosi žingsnius, kurie tampa gairėmis, padedančiomis planuoti vaikų ugdymąsi: kurti palankią aplinką, sudaryti sąlygas spontaniškai ir tikslingai vaikų veiklai, parinkti natūralius, vaiko prigimtį atitinkančius ugdymo būdus, į vaikų ugdymo procesą įtraukti tėvus, bendruomenės atstovus, reflektuoti kiekvieno vaiko ir vaikų grupės ugdymosi pasiekimus ir dalyvavimą ugdymo procese.

Tėvai, susipažinę su vaikų Pasiekimų aprašu, geriau supranta, ko galima tikėtis iš ikimokyklinio ugdymo, aktyviau išsako lūkesčius dėl vaiko ugdymo ir jo ugdymosi pasiekimų, įsitraukia į vaiko ugdymo procesą įstaigoje.

LITERATŪRA

1. Bakūnaitė J. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. – V., 1998.
2. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. – V., 2003.
3. Bitinas B. Hodegetika. Auklėjimo teorija ir technologija. – V., 2004.
4. Bitinas B. Ugdymo filosofija. – V., 2000.
5. Dailidienė J. Vaiko kalba vaiko dvasia. – K., 1997.
6. Demokratiškos pedagogikos matai. – V., 2005.
7. Diane, T., D., Rudick, S., Berke, K. *Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Presvika, 2008.
8. Dodge, D.T., Colker, L. J., Heroman, C. *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Presvilka, 2004.
9. Gyvenimo įgūdžių ugdymas. Ikimokyklinis amžius. – V., 2004.
10. Gordon E.E., Kameron Ch. Vaiko muzikalumo puoselėjimas. – V., 2001.
11. Grinevičienė N. Vaikų kūrybingumo ugdymas // vaikas šeimoje ir darželyje: konferencijos medžiaga. – Klaipėda, 1993, p. 64-65.
12. Havelas V.. *Skaitymas su paveikslėliais*. Vilnius, 2003
13. Hoffmann K. W., Roggenwallner B.. *EQ programa vaikams*. Vilnius, 2005.
14. Humanistinė psichologija // - [žiūrėta 2005 04 24]. – internete: www.straipsniai.lt.
15. *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas*. Švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras, 2014.
16. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. – V., 1993.
17. *Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos*. Švietimo ir mokslo ministerijos švietimo aprūpinimo centras, 2015.
18. Juodaitytė, A., Gaučaitė, R., Kazlauskienė, A. *Informavimas apie ikimokyklinį, priešmokyklinį ugdymą ir švietimo pagalbą*. 2009
19. Lietuvos Respublikos švietimo įsakymas 2003 m. birželio 17 d. Nr. IX – 1630.
20. McLaughlin T. Šiuolaikinė ugdymo filosofija. – K., 1997.
21. *Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti*. Švietimo ir mokslo ministerija, 2006.
22. Monkevičienė O. Palačionienė L. ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų socialinių įgūdžių ugdymo ir žalingų įpročių prevencijos programa. – V., 2003.
23. Monkevičienė O. Reformuojamo ikimokyklinio ugdymo turinio sudarymas ir diegimas // Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. – V., 1999.
24. *Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa*. Šviesa, 2014.

25. Rimkienė, R. *Ugdymo programų planavimas ir realizavimas*. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2004.
26. Ruzgienė A., Petružienė S. *Vaikas ir aplinka*. – Kl., 2005.
27. Saugėnienė n. *Ugdymo programų planavimas ir realizavimas*. – K., 2003.
28. Schiller P., Bryant T. *Vertybių knyga*. Kaunas, 2004.
29. Szarhowicz, D. *Stebėjimas ir refleksija vaikystėje*. 2011.
30. *Vaiko teisių konvencija*. – V., 2001.
31. *Vaikų darželių programa „Vėrinėlis“*. – V., 1993.
32. Veršėkienė O. Marcinkas F. Ir kt. *Po tėviškės dangum. Etninio ugdymo gairės vaikams*. – V., 1995.
33. Žukauskienė R. *Raidos psichologija*. – K., 2002.